

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

א'נד

ערב שבת קודש
יום הכיפורים
ט' בתשרי התשע"ה

יוצא לאור עלידי
מכון ליובאוויטש שעליד
צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ט' בתשרי ה'תשע"ה - ט"ז בתשרי ה'תשע"ה

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ט' בתשרי	הלי מכירה פרק יג-טו.	הלי סנהדרין פרק ט.	מל"ת רנא.
ש"ק	י' בתשרי	פרק טז-יח.	פרק יג.	מל"ת רנא.
א'	י"א בתשרי	פרק יט-כא.	פרק יא.	מל"ת רנג.
ב'	י"ב בתשרי	פרק כב-כד.	פרק יב.	מל"ת רנג.
ג'	י"ג בתשרי	פרק כה-כז.	פרק יג.	מל"ת רנב.
ד'	י"ד בתשרי	פרק כח-ל.	פרק יד.	מל"ת רנב.
ה'	ט"ו בתשרי	הלי זכיה ומתנה.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק טו.	מ"ע רמה.
ו'	ט"ז בתשרי	פרק ד-ו.	פרק טז.	מ"ע רמה.

זמני השבוע*

צאת הכוכבים	שקיעת החמה***	מנחה גדולה	חצות היום והלילה	סוף זמן ק"ש	זריחת החמה	זמן ציצית ותפילין	עלות השחר***		תאריך
							לפני הזריחה	72 ד' / 120 ד'	
6.48	6.23.5	1.00	12.30	9.30	6.43	5.45	5.24	4.37	ו', ט' בתשרי
6.46	6.22.2	12.59	12.29	9.30	6.43	5.46	5.25	4.37	ש"ק, י' בתשרי
6.45	6.21.0	12.59	12.29	9.30	6.44	5.47	5.25	4.38	א', י"א בתשרי
6.44	6.19.7	12.59	12.29	9.30	6.45	5.47	5.26	4.39	ב', י"ב בתשרי
6.43	6.18.5	12.59	12.29	9.30	6.45	5.48	5.27	4.40	ג', י"ג בתשרי
6.41	6.17.2	12.58	12.28	9.30	6.46	5.49	5.27	4.40	ד', י"ד בתשרי
6.40	6.16.0	12.58	12.28	9.30	6.47	5.49	5.28	4.41	ה', ט"ו בתשרי
6.39	6.14.7	12.58	12.28	9.30	6.47	5.50	5.29	4.42	ו', ט"ז בתשרי

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש
יום הכיפורים	5:46	6:57	6:01	6:59	5:52	6:58	6:04	7:00
א' דסוכות	5:40	6:51	5:55	6:53	5:46	6:52	5:58	6:54
שחומ"ס	5:37	6:49	5:52	6:50	5:43	6:49	5:55	6:51

עורך אחראי: לוייצחק שייקביץ • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעליד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 6084000, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474 אינטרנט:

השמחה מכוחם של "ילדים פרחי כהונה"

הסיבה הכללית לשמחה הגדולה של שמחת בית השואבה • מהו הטעם שרק "חסידים ואנשי מעשה וכו'" רוקדים? ומדוע מספרת זאת המשנה דווקא לאחר פירוט האופן בו היו מדליקים את המנורות? • תופעה מופלאה בטיפוס הצעירים להדליק ולהאיר את ירושלים וכל חצרותיה • ומה ניתן ללמוד לימינו בזמן הגלות, מגבורתם של פרחי-הכהונה? • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

מתוכן ה"שירות ותשבחות" שנאמרו בה - כדברי התוספתא³ שהובאו בגמרא⁴: "תנו רבנן יש מהן אומרים (היינו תושבחתא דמתני' שמשבחין להקב"ה על כך) אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו (שלא עברנו עבירה בילדותנו לבייש את זקנותנו), אלו חסידים (כל חסיד הוי חסיד מעיקרו) ואנשי מעשה, ויש מהן אומרים אשרי זקנותנו שכפרה את ילדותנו, אלו בעלי תשובה. אלו ואלו אומרים אשרי מי שלא חטא ומי שחטא ישוב וימחול לו" - שמזה מובן שסיבת שמחת בית השואבה קשורה עם ענין התשובה.

כלומר: כיון שחג הסוכות נקרא בכתוב⁵ "יום הראשון", להיותו "ראשון לחשבון עונות"⁶ לאחר הסליחה של יום הכיפורים (שהרי "מיום הכפורים עד חג כל ישראל עסוקין במצות"⁷) - חוזרים ומדגישים - לכל לראש - גודל עניין שלילת החטא: "אשרי מי שלא חטא"; וביחד עם זה, גודל מעלת התשובה ושייכותה לכל אחד ואחד מישראל

א. אודות שמחת בית השואבה - שפרטי ענייניה מסופרים ומתוארים בדברי חז"ל, החל מהמשנה, ולאחרי זה בתוספתא, בגמרא וכו', ועד לפסק־דין ברמב"ם (שהוא הפוסק גם בנוגע לעניינים השייכים לזמן שבית המקדש קיים, לא כהטור ושולחן־ערוך שפוסקים רק בנוגע לעניינים השייכים בזמן הזה) - שנינו¹: "חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין . . . ואומרים . . . דברי שירות ותשבחות".

והובא להלכה ברמב"ם²: "לא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחין . . . אבל שאר כל העם האנשים והנשים כולן באין לראות ולשמוע".

אמנם, כל זה הוא בנוגע לשמחת בית השואבה עצמה (הריקוד ואמירת דברי שירות ותשבחות); ונוסף לזה ישנו ענין שהוא היסוד והסיבה לשמחת בית השואבה.

ובהקדמה:

הסיבה הכללית לשמחת בית השואבה מובנת

(3) סוכה פ"ד ה"ב.

(4) סוכה נג, רע"א (ובפרש"י).

(5) אמור כג, מ.

(6) תנחומא אמור כב.

(7) ויק"ר פ"ל, ז.

(1) סוכה נא, סע"א ואילך (במשנה).

(2) הל' לולב פ"ח הי"ד.

"ולא היתה חצר בירושלים כו', תנא, אשה היתה בוררת חטים לאור של בית השואבה".
ולאחרי שהמשנה מתארת פרטי העניינים הקשורים עם "אור בית השואבה" – ממשיכה המשנה: "חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין . . ואומרים . . דברי שירות ותשבחות".
כלומר: כאשר חסידים ואנשי מעשה, גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות וכו', היו רואים את כחם של הילדים, שמבלי להתיירא מטפסים ומעפילים הם ("זיי קריכן און קלעטערן") לגובה של חמישים אמה, כשהם נושאים בידיהם כדי שמן

(שלמרות גודל מעלת התשובה, שבכוחה וביכולתה לתקן גם עבירות גרועות וחמורות ביותר, יכול כל אחד ואחד מישראל להגיע לזה): "מי שחטא ישוב וימחול לו", שגם אם זה כבר אבוד ("ס'איז שוין פאָרפּאַלן"), שכבר חטא – יש לו דרך פתוחה לעשות תשובה.
זוהי הסיבה שבגללה "מרקדין . . ואומרים . . דברי שירות ותשבחות" בשמחת בית השואבה.
אלא שזוהי הסיבה הכללית, ונוסף לזה ישנה סיבה קרובה יותר לשמחת בית השואבה, כדלקמן.

צריכים לדעת, שהאפשרות לשמחה גדולה, ש"חסידים ואנשי מעשה .. וכו'" יוכלו לשמוח ולרקוד – תלויה בפעולתם של "ילדים מפרחי כהונה" להאיר בכל גבול ישראל

של שלושים לוג, וממלאים את הספלים שבראשי המנורות, ומדליקים אור גדול שמאיר את כל העיר – היתה נעשית מזה שמחה גדולה ביותר, עד ש"מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו".

ג. ומזה למדים גם בנוגע לימינו אלה:
ובהקדמה – שפרטי העניינים של שמחת בית השואבה שבבית המקדש שייכים גם בזמן הגלות¹⁰, כמדובר לעיל¹¹ שהחורבן שנעשה על ידי גוים אינו אלא בנוגע לגשמיות העניינים, אבל בנוגע לרוחניות והפנימיות שלהם – אין לגוי שום שליטה, כך שבכל זמן ובכל מקום יש ליהודי בעלות גמורה עליהם, וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם אביו¹²:
"רק גופותינו ניתנו בגלות . . אבל נשמותינו לא נמסרו לגלות", ובמילא, ישנם בשלימות כל העניינים השייכים לבית המקדש – ברוחניות – כל

ב. לאחרי הפתיחה "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו" – מספרת המשנה¹:
"מנורות . . היו שם . . ספלים . . בראשיהם (בראש כל מנורה ומנורה) . . סולמות לכל אחד ואחד . . ילדים (בחורים) מפרחי כהונה (עולים כל אחד בסולמו) ובידיהם כדים (כדי שמן) של מאה ועשרים לוג שהן מטילין לכל ספל וספל. מבלאי מכנסי כהנים ומהימיניהן מהן היו מפקיעין (קורעין לעשות פתילות) ובהן היו מדליקין. ולא היתה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה".
ובגמרא שם⁸:

"סולמות כו', תנא גובהה של מנורה חמשים אמה". ולגובה כזה היו עולים אותם ילדים – על ידי הסולמות – ובידיהם כדי שמן של שלשים שלשים לוג שהם כולם מאה ועשרים לוג, "והן משובחין (בכוחם) היו (בדבר זה) יותר מבנה של מרתא בת בייתוס (כהן היה) . . שהיה נוטל שתי יריכות של שור הגדול שלקוח באלף זוז ומהלך (בכבש) עקב בצד גודל", כי, "התם כבש ומרובע ולא זקיף, הכא סולמות וזקיף טובא".

(9) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1365 ואילך.
(10) ראה גם שיחת יום ב' דחג הסוכות בתחלתה (לעיל ע' 29 ואילך).

(11) שיחת ז' תשרי ס"ג (לעיל ס"ע 15 ואילך).

(12) סה"ש תרפ"ז ע' 169. וש"נ.

(8) סוכה נב, ב ואילך (ובפרש"י).

של כל אחד ואחד מהצעירים, "ילדים מפרחי כהונה", בכל זמן ובכל מקום:

מבלי הבט על כך שעדיין לא סיים את המלחמה בעבודתו בעצמו, ויש לו עוד מה לתקן, ויתכן גם שבכמה עניינים נמצא הוא בתחילת העבודה - צריך לידע שנוסף על היותו איש פרטי שצריך לנהל את מלחמתו הפרטית ולהאיר את ד' אמותיו הפרטיים, הרי כל יהודי הוא גם איש כללי, שיש לו התחייבות כלפי כל בני ישראל, ובמילא כלפי הבריאה כולה,

ולכן, בד בבד עם היגיעה בעבודה עם עצמו שיהיה כדבעי למהוי, עליו לטפס למקום גבוה, ולקחת עמו שמן קדוש ופתילות קדושות ולהדליקם,

"והקב"ה עוזרו"¹³ שיוכל להאיר בכל ירושלים עיר הקודש - בכל הסביבה כולה, שעושה ממנה ירושלים עיר הקודש, על ידי ירושלים עיר הקודש שבנפשו - ולא רק בבית פנימה, אלא גם בחצר שמבחוץ, כך שכל העובר ברחוב יכיר שבמקום זה פעל יהודי להאיר את חלקו בעולם.

וענין זה פועל שמחה גדולה, כאמור, "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו".

ד. ויהי רצון שכל אחד ואחד מאתנו לא ישכן אודות תפקיד זה - תפקיד המוטל על כל אחד ואחד מהצעירים, "אין יוצא".

ולהוסיף, שאף אחד אינו יכול לפטור את עצמו מכך, שכן, מבלי הבט על גילו המבוגר ("ווי אַלט ער זאָל ניט זיין"), ישנם פרטים שבהם הוא "צעיר", להיותו עדיין בתחילת העבודה, ובמילא, צריך לידע שבד בבד עם עבודתו עם עצמו עליו לחשוב גם על כלל ישראל, ולכן מוכרח הוא לילך לעבוד ולהאיר בעולם.

ואין הדבר תלוי אלא ברצונו, ואז - כשירצה - ייתן לו השם יתברך כוח והצלחה להאיר בפועל, ולהמשיך שמחה בכל ישראל.

(מהתנועות ג' חול'המועד סוכות, ה'תשי"ד. תורת מנחם כרך י, עמ' 47-43, בלתי מוגה)

זמן שרצונו של יהודי שעניינים אלה יהיו אצלו בשלימות.

ובנוגע לעניינינו - שמחת בית השואבה כתוצאה מפעולתם של הילדים בהדלקת אור בית השואבה: השמחה בפועל (ריקודים ואמירת שירות ותשבחות) יכולה להיות רק אצל "חסידים ואנשי מעשה", "גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות וכו'", אלה שכבר עבדו עבודתם ויכולים לישב לנוח; מה שאין כן הצעירים, שנמצאים באמצע עבודת המלחמה, ולכן אפילו זמן לריקודים אין להם...

אבל אף על פי כן, צריכים לדעת, שהאפשרות לשמחה גדולה, ש"חסידים ואנשי מעשה, גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות וכו'" יוכלו לשמוח ולרקוד - תלויה בפעולתם של "ילדים מפרחי כהונה" להאיר בכל גבול ישראל:

כאשר רואים "ילדים מפרחי כהונה" - הנוער שמתחנך בד' אמות של תורה, לילך בדרך ה', דרך התורה והמצוה - שיודעים שתפקידם להאיר בכל גבול ישראל, ומראים כוחם שלצורך מטרה זו אינם מתייארים לטפס ולהעפיל על גבי סולמות זקופים לגובה חמישים אמה תוך כדי נשיאת משא כבד, והם בעצמם - מבלי לסמוך על מישהו אחר - יוצקים את השמן ומדליקים בפתילות שנעשו מבגדי כהונה, בגדי קודש ("מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהן"),

- ולהעיר, שהפתילות נעשו אמנם מבגדי כהונה ישנים, "מבלאי" דווקא, אבל הדלקתם היתה על ידי "ילדים מפרחי כהונה" דווקא -

ומזה נעשה אור גדול שמאיר את חשכת הלילה בכל עיר של בני ישראל, ולא רק בתוך הבתים, אלא גם בחצר שמבחוץ ("לא היתה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה"),

או אז נעשית שמחה גדולה אצל חסידים ואנשי מעשה גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות - שרוקדים ואומרים שירות ותשבחות להקב"ה, שזכו לראות פרי טוב בעולם, שגידלו וחינכו דור צעיר, שבכוחו וביכולתו להאיר - על ידי שמן ופתילות שנלקחים מבית המקדש - בכל גבול ישראל.

ד. וענין זה מהוה לימוד והוראה בנוגע לתפקידו

(13 ראה סוכה נב, רע"ב. וש"נ.)

המשחק כבר נגמר...

שנהיה שלוחים לבשר ש"הנה זה בא"

ויהירצון שכל אחד ואחד מהשלוחים, בתוככי כלל ישראל, ישלים (וכבר השלים) השליחות לעשות לו יתברך דירה בתחתונים, באופן שיש כבר כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, ויש כבר את כל הברכות ("וזאת הברכה אשר בירך משה גו' לעיני כל ישראל") עם כל אותיות האלף־בית... ובאופן דהולך ומוסיף ואור, "ילכו מחיל אל חיל", עד לברכה העיקרית - כהמשך וסיום הכתוב "יראה אל אלוקים בציון", בירושלים עיר הקודש, הר הקודש, בית־המקדש וקודש־הקודשים - גאולה אמיתית והשלימה עלידי משיח־צדקנו.

ולהעיר, שהגאולה האמיתית והשלימה מודגשת עוד יותר בבואנו מתקיעת־שופר דראש־השנה (ותקיעת שופר במילואה ובשלימותה - בשני הימים דראש־השנה), כפי שאומרים בפסוקי שופרות "והיה ביום ההוא ייתקע בשופר גדול", ומסיימים וחותרים את פסוקי שופרות עם הברכה ותפילה, "תקע בשופר גדול לחרותנו".

ויהירצון והוא העיקר - שכל אחד ואחד מאיתנו יהיה "שליח" לבשר לעצמו, בני ביתו ולכל היהודים בסביבתו, ש"הנה זה בא", "הנה אלוקינו זה גו' זה ה' קוינו לו" (ב' פעמים זה), והנה דוד מלכא משיחא, ושאליהו הנביא כבר היה יום לפני־זה בטבריה ובישר אודות ביאת משיח צדקנו.

ויש לומר, שכיוון שמשח יכול לבוא בכל יום, "אחכה לו בכל יום שיבוא", ואליהו הנביא צריך לבשר ביום שלפני־זה אודות ביאת המשיח - בא אליהו הנביא לטבריה בפועל ממש כל יום ומבשר אודות ביאת המשיח (במיוחד) לאלו שעומדים במעמד ומצב ד"אחכה לו בכל יום שיבוא" - גם אלו שאין אומרים זאת בדיבור (כמנהג חב"ד) אלא חושבים על־זה... וממשיכים ומסיימים את ההכנה ליום־הכיפורים, ועל־אחת־כמה וכמה העבודה דיום־הכיפורים עצמו - בארצנו־הקדושה, בירושלים עיר־הקודש, בבית־המקדש, עד בקודש־הקדשים, לא רק באופן ד"ונשלמה פרים שפתינו" אלא באופן ד"ותחזינה עינינו (בשובך לציון ברחמים)", שרואים העבודה דיום־הכיפורים עלידי אהרון הכהן (מכיוון ש"משה ואהרן עמהם") בבית־המקדש השלישי ("מקדש א־דני כוננו ידיך"), עד בקודש־הקדשים, ששם נעשית העבודה העיקרית והמיוחדת דיום־הכיפורים.

ועוד והוא העיקר - בפועל ממש, ותיכף ומיד ממש.

(משיחת ד' תשרי, ל"מחנה ישראל", ה'תנש"א - התוועדות תנש"א כרך א, עמ' 66)

מכאן ולהבא - רק טוב הנראה והנגלה

בדורנו זה, דור האחרון - ישנו כבר ריבוי הכי מופלג ועצום כו' דענייני תורה ומצוות ומעשים טובים שפעלו בני־ישראל בעבודתם במשך כל הדורות שלפני־זה. ובפרט לאחר כל העניינים הבלתי־רצויים שעברו על עם ישראל במשך כל הדורות שלפני־זה, עד ל"מבול" הכי נורא שהיה בדור הכי האחרון - כבר יצאו ידי־חובת כל עניינים הבלתי־רצויים, וכבר נעשה הבירור והזיכוך כו' בתכלית השלימות.

ומכיוון שכן, בוודאי נגמר כבר ה"משחק" ("גענוג געשפילט זיך")... ד"נורא עלילה על בני אדם", ומכאן ולהבא - יומשך רק טוב הנראה והנגלה, ובלשון הפיוט (ביום־הכיפורים ובהושענא־רבה) "אוצרך הטוב לנו תפתח", "הטוב לנו בטוב הנראה והנגלה גם למטה ממש", "הטוב לנו", היינו, באותם העניינים הטובים דבני, חיי ומזונא שמוכן ומושג בשכלנו שהוא "טוב"!

(מהתוועדות שבת־קודש פרשת בראשית תשמ"ח - התוועדות תשמ"ח, כרך א, עמ' 350)

יהודים של יום הכיפורים

לא אחת עמד הרבי על התופעה המיוחדת של יהודים הפוקדים את
בתי־הכנסת ביום־הכיפורים • כשיהודי אומר 'ונתנה תוקף' הוא פועל
תיקון בעבודת המלאכים • 'ריצה' לבית הכנסת, ויהודים הנהנים
מ'צום' כיפורים • ואיזו עוגה מתוקה נותן הקב"ה בעצמו?

מסייע ומוסיף בעבודת התשובה.

רושם בלתי נשכח

בשיחתו עם הגאון רבי מרדכי סאוויצקי בד'
כסלו תשמ"ח ('מקדש מלך' כרך ב' עמ' 377)
הצביע הרבי על העובדה הבאה:

רואים בפועל – בכל מקום שמקבצים יהודים
ומדברים עמו בעניני יהדות – לאו דווקא בשנת
הקהל אלא גם בשבתות (כ'מנהג ישראל' – הובא
לפסק־דין בשולחן־ערוך – "להקהיל קהלות בכל
שבת") ובימים־טובים ובכל הזדמנות מתאימה,
ומעוררים אותם להתחזק ב"המעשה אשר יעשון",
הרי דברים היוצאים מן הלב – פועלים פעולתם,
ומוותרים רושם וכו'. ואזי מתקיימת אצל השומעים
– המטרה והתכלית דהקהל – "ליראה את ה'".

והמצב באמריקה מהווה ראייה הכי גדולה לכך:
הדרשות שנושאים הרבנים לפני "יזכור" פעלו עולם
ומלוואו. היו רבים שלולי זאת – קרוב לוודאי שלא היו
שייכים לענין יהודי ויהדות ('אידישקייט') – כמו על
דרך משל לענות אמן וכיוצא־בזה.

וכאשר בא יהודי לבית הכנסת לאמירת "יזכור"
בימים טובים, ומתחייב לתת לצדקה ועונה "אמן" היא
שמיה רבא" בשעת אמירת קדיש (לפני או אחרי
"יזכור") – עושה הדבר רושם אצלו (ואף כשהוא

תשובת היחיד בסיוע הציבור

בהתוועדות ו' תשרי תשמ"ב (התוועדות
תשמ"ב כרך א' עמ' 52) עמד הרבי על העובדה
שביום הכיפורים "רצים" כולם לבית־הכנסת,
ופירט:

...ואינה דומה הריצה לבית הכנסת שבכל ימות

השנה לריצתם לבית הכנסת ביום־הכיפורים!
אפילו אותם יהודים הנמצאים במעמד ומצב
של תינוק שנשבה לבין העכו"ם [שלא באשמתם כי
נלקחו 'בשב', קודם שהגיעו למעמד ומצב שתהיה
להם דעה עצמית על הנהגתם] – הנה בבוא יום
הכיפורים נמצאים גם הם בתנועה של התעוררות
נפשית, והתעוררות זו פועלת גם על רגליהם
הגשמיות, היינו שהרגליים מוליכות אותם לבית־
הכנסת.

והנה איתא ברמב"ם (הלכות תשובה פרק ב'
הלכה ז') ש"יום הכיפורים הוא זמן תשובה לכל,
ליחיד ולרבים, והוא קץ מחילה וסליחה לישראל,
לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתוודות ביום
הכיפורים".

ועל־פי־זה – הרי רואים בפועל, 'מעשה רב',
שכאשר מגיע הזמן ש"חייבים הכל לעשות תשובה"
(יום הכיפורים) – מתאספים כולם בבית הכנסת,
בציבור דווקא... מוכח מזה שכללות ענין הציבור

רוצה לשכוח זאת הרי בנו זיכרוננו...!

תיקון בעבודת המלאכים

בכוחו של יהודי לפעול אף בתיקון עבודתם של מלאכים – עמד הרבי בשיחת ש"פ וארא תשמ"ה (התועדויות תשמ"ה כרך ב' עמ' 1062):

גם יהודי שמגייע לבית הכנסת ב'מים נוראים', בראש השנה, ולכל הפחות – ביום הכיפורים (לאמירת "יזכור" וכיוצא בזה), ואילו במשך כל השנה כולה לא יודעים היכן הוא נמצא [אין זה שחושדים בו כו', שהרי כל ישראל בחזקת כשרות, אבל מאידך, בבית הכנסת לא רואים אותו...] – גם הוא אומר – על-פי הוראת וציווי התורה – תפילת "ונתנה תוקף", ועל-ידי-זה פועל תיקון בעבודתם של מלאכים עליונים!...

[העובדה ש"מלאכים יחפזו וחיל ורעדה יאחזו" היא מפאת ידיעתם שעבודתם אינה בתכלית השלימות (שלולי כן מה מקום יש לחיל ורעדה מיום הדין כו') – ועל ידי תפלתם של ישראל "ונתנה תוקף" שאומרה כל-אחד-ואחד מישראל, נפעל התיקון של המלאכים].

התעוררות מיוחדת ב'יזכור'

בו' תשרי תשמ"ג (התועדויות תשמ"ג כרך א' עמ' 56-57) דיבר הרבי בהרחבה אודות השפעת 'הזכרת נשמות' על יהודים הבאים לבית הכנסת במיוחד לשם כך:

תופעה מיוחדת בקשר ל'הזכרת נשמות' ביום-הכיפורים שלא מצינו בשאר ימים טובים שבהם מזכירים נשמות:

ישנם יהודים אשר מבלי הבט על מעמדם ומצבם במשך כל ימות השנה, באים הם לבית הכנסת לערוך 'הזכרת נשמות' עבור הוריהם או זקניהם. זאת אומרת: נשמותיהם של הוריהם או זקניהם אשר בעולם האמת, פועלים עליהם לבוא לבית הכנסת, ולהתאחד עם שאר היהודים הנמצאים בבתי-כנסיות על-ידי אמירת התפילות יחדיו.

ועד כדי כך – שעוד משך זמן לפני יום-הכיפורים דואג הוא 'לקנות' מקום בבית הכנסת, היינו, שהוא נותן פרוטה שבה 'יהיה יכול לקנות חיי נפשו' (כלשון

אדמו"ר הזקן בתניא פל"ז) כדי שיהיה לו מקום בבית הכנסת [ועל-אחת-כמה-וכמה שבהיותו 'אדם חשוב' הרי הוא משתדל לקנות 'מקום מכובד' בית-הכנסת אף-על-פי שצריך לתת מממונו ('חיי נפשו') סכום גדול יותר מאשר פרוטה אחת!]

וכל זה נפעל כתוצאה מהעניין ד'הזכרת נשמות', כלומר: היות שהוא רוצה להתאחד עם נשמותיהם של הוריו וזקניו אשר בעולם האמת – יודע הוא ומרגיש שהדרך היחידה לדבר היא – לבוא לבית-הכנסת, ולהתאחד עם רבים מישראל (מניין, ועל-אחת-כמה-וכמה כמה מניינים) על-ידי התפילה להקב"ה ('כעבדא קמיה מרי'), ובנוגע ל'הזכרת נשמות' – אמירת אותיות ותיבות שנתקנו על-ידי גדולי ישראל, כולל – התיבות 'בעבור שבלי נדר אתן צדקה בעדו'. כלומר, שהוא מקשר זאת עם קיום מצווה במעשה בפועל.

זאת אומרת: ביום-הכיפורים – אחת בשנה' מרגיש כל-אחד-ואחד מישראל שמקומו וביתו האמיתי, אשר שם מתאחד הוא עם כל בני-ישראל, כולל עם הנשמות הנמצאות בעולם האמת עד ראשית כל הדורות – הרי זה כ'מקום קדוש', בית-כנסת ובית-מדרש, שבו מתפללים להקב"ה ולומדים תורה ומנדבים לצדקה בציבור. ולכן, הרי הוא מתכוון בעצמו ומכין את בני ביתו לקראת יום-הכיפורים, בידעו שזהו יום מיוחד משאר ימות השנה – 'אחת בשנה', ויחודו של יום זה מתבטא בהתאחדות עם שאר בני-ישראל במקום קדוש.

ובזה רואים את גודל העילוי באחדותם של ישראל הנפעלת ביום-הכיפורים – 'אחת בשנה' – על-ידי הנשמות הנמצאות בעולם האמת, שעל ידם מתעוררים כמה-וכמה מישראל לבוא לבתי-כנסיות ולהתאחד עם כלל ישראל.

והתעוררות זו מתבטאת גם במעשה בפועל – נתינת צדקה בסבר פנים יפות במוצאי יום-הכיפורים, כולל – ידיעת הבטחת 'תורת אמת' ו'תורת חיים' אשר 'מצווה גוררת מצווה', כלומר, שהוא מקבל על עצמו שעל-ידי קיום מצווה זו יבוא לקיום מצוות נוספות, עד לקיום כל התורה ומצוותיה בשלימות.

ונהג, התעוררות מיוחדת זו על-ידי 'הזכרת נשמות' נפעלת אצל כל-אחד-ואחד מישראל – גם אצל אלו שהם באים לבתי-כנסיות ובתי-מדרשות במשך כל השנה כולה (נוסף על האמור לעיל אודות

כולה רחוקים הם מענייני יהדות, וצריכים להתווכח ולהתדיין עמם בנוגע לקיום המצוות, מצוות שאינם קשורים עם עינוי הגוף, מפני שטוענים שאין הדבר שייך אליהם, ומהי ההוכחה שצריכים לקיים את המצוות, וכל שאר הטענות הידועות כו' – הנה בבוא יום הכיפורים, באים גם הם לבית הכנסת, ואינם אוכלים ואינם שותים במשך כל היום כולו, ולא עוד, אלא שנהנים מזה שמתענים ביום הכיפורים!

וכאשר ישאלו יהודי זה: מה יום מיומיי, מה ראית לבוא היום לבית הכנסת, לא לאכול ולא לשתות – הרי אתמול בשעה כזו (וגם מחר) היית עסוק בענייני חול, כולל אכילה ושתיה? – משיב בתמיהה, שאינו מבין כלל מהי השאלה: מכיון שיהודי הוא, לכן בבוא היום המיוחד שהקב"ה הבדילו מכל שאר ימי השנה, "אחת בשנה", בצוותו שביום זה לא יאכלו ולא ישנו, ויעסקו בתפלה להקב"ה – אין לו הנאה גדולה יותר מזו!

לא מספיק!

אמנם, באיגרתו מיום ד' ניסן תשט"ו (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 546) קובע הרבי בדברים נוקבים, כי אין להסתפק בהתעוררות זו של יום הכיפורים בלבד:

ואותם שמאמינים שהשם יתברך הוא הבורא עולם – ביום הכיפורים ובשעת אמירת יזכור בבית הכנסת, מה שאין כן בכל השנה ובימות החול, הרי זה היפך השכל הבריאי... אלא שכנזכר לעיל [זהו דרכם של] כמה אנשים שאין רצונם להלחם נגד היצר שלהם ומנסים לתרץ על ידיה העבירות שעושים...

עוגה מתוקה מאת הקב"ה...

בח' תשרי תשמ"ט נפגש הרבי עם קבוצת ידידי ליובאוויטש וקרוב לסיום הפגישה אמר להם (התוועדיות תשמ"ט כרך א' עמ' 55):

ונסיים במה שפתחנו: שהקב"ה בעצמו יתן לכל אחד ואחת מאתנו, ולכל עם ישראל כולו – עוגה מתוקה בגשמיות וברוחניות – "גמר חתימה טובה", לכל השנה כולה.

ויהי רצון שניפגש יחד, הרבה קודם ערב יום הכיפורים הבא, במהרה בימינו ממש, בארצנו הקדושה, יחד עם משיח צדקנו.

אלו שבאים לבית הכנסת רק כדי לערוך 'הזכרת נשמות' – כפי שרואים בפועל שישנה התעוררות מיוחדת בעת 'הזכרת נשמות', כאשר מזכירים את הנשמות הנמצאות בעולם האמת, ויודעים שבאותה שעה נמצאות נשמות אלו כאן למטה (כמובאר בכמה ספרים).

וגם אלו שיוצאים מבית הכנסת בעת 'הזכרת נשמות' – ויהי רצון שהוריהם יאריכו ימים ושנים – הרי יציאתם מבית הכנסת היא מפני שמסבירים להם שבעת 'הזכרת נשמות' נמצאים בבית הכנסת כל הנשמות שבעולם האמת ('ארצות החיים'), ולכן, בשעה זו צריכים הם להיות מחוץ לבית הכנסת, ואצלם נפעלת ההתאחדות עם הנשמות שבעולם האמת, עד לנשמותיהם של האבות אברהם יצחק ויעקב, והאמהות שרה רבקה רחל ולאה – על ידי יציאתם מבית הכנסת.

ומזה מובן שגם אצלם נפעלת התעוררות מיוחדת על ידי הידיעה אודות כללות העניין ד'הזכרת נשמות'. [ומה גם שבנוגע לנתינת הצדקה בפועל ממש – הרי גם הם נותנים לצדקה בלאו הכי, ואין נפקא מינה מהו הטעם לנתינת הצדקה (מטעם זה או מטעם אחר), העיקר – שכלפי שמיר גליא שזוהי מצוה השקולה כנגד כל המצוות].

ועל פי זה מובן גודל העילוי הנפעל באחדותם של ישראל על ידי וביחד עם הנשמות שבעולם האמת, כלומר, שהעניין ד'כולנו כאחד' הוא לא רק ביחס לאלו הנמצאים באסיפה והתוועדות אחת, בבית הכנסת אחד, או אפילו ביחס לכל היהודים אשר הם בחיים חיותם בעלמא דין באותו דור – אלא האחדות היא עם כל נשמות ישראל שחיו בכל הדורות החל ממתן תורה, כולל נשמות הגרים שגם הם נכחו במעמד הר סיני (כדאיתא ב'פרקי דרבי אליעזר'), שכולם עומדים 'לפני ה'" בתור מציאות אחת.

אין לו הנאה גדולה מזו

בשיחת פורים תשמ"ה (התוועדיות תשמ"ה כרך ג' עמ' 1417) תיאר הרבי את הנאתו של יהודי שאינו רגיל לפקוד את בית הכנסת בימי שגרה, וכה אמר:

רואים במוחש שאפילו יהודים שבמשך כל השנה

יום הכיפורים

יום הכיפורים בביאת המשיח

בערב יום הכיפורים, בסעודת הבוקר, היה הרבי הרש"ב נ"ע משוחח בעניין מסויים בחסידות וב'עבודה'. על־פירוב היה תוכן העניין מוקדש לנושא: איך תהיה העבודה של ערב יום הכיפורים בביאת המשיח. ופעם אמר: כשמשיח יבוא יהיה בעולם הזה הגשמי גילוי אור אלוקי, כפי שהדבר כעת בעולם האצילות. אז יראו את דבר־ה' המהווה ומחיה את המקום, וכך גם את דבר־ה' המהווה ומחיה את הזמן; בכל יום יאיר הגילוי האמיתי של היום. אז יאיר ה'ובתשעה לחודש" כפי שנאמר מפי הקב"ה.

(ליקוטי דיבורים חלק א, עמ' 264)

י"ג שעות נוספות

הרבי הרש"ב נ"ע היה מוסיף י"ג שעות הכנה לכ"ו השעות של יום הכיפורים, כך שמספר השעות היה – ל"ט. היה קם באחת וחצי בלילה, ולומד קבלה עד זמן 'כפרות', שהיה בחמש ורבע לפנות בוקר. לאחר 'כפרות' למד עוד זמן־מה ואחרי־כן הלך לטבול במקווה.

(ספר השיחות תש"ה עמ' 21)

עבודה בזריזות

פעם אחת האריך הרבי הריי"צ בתפלתו בערב יום הכיפורים. הרבי הרש"ב נ"ע הקפיד על כך ואמר לו: "סדר חדש ב'עבודה'!... בערב יום הכיפורים העבודה צריכה להיות בזריזות!".

(ספר השיחות תש"א עמ' 88)

טבילה במסירות־נפש

כאשר סגרו השלטונות את המקווה ביקטרינוסלב, התחילו לטבול בנהר דנייפר. פעם אחת, בערב יום הכיפורים שררה צינה עזה ביותר, אך רבה של העיר, הגאון המקובל רבי לוי־יצחק (אביו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו), לא התפעל כלל מן הקור העז. הוא טבל כמה פעמים בנהר, ואחרי כל טבילה יצא והתלבש, שכן נהוג לטבול כמה פעמים בערב יום הכיפורים.

(מפי השמועה)

שני זמנים

בערב יום הכיפורים בליובאוויטש היה הבדל ברור בין מחציתו הראשונה של היום לבין מחציתו השנייה, כאילו היו אלה שני זמנים שונים לגמרי בלוח השנה.

(ליקוטי דיבורים חלק א, עמ' 264)

השריפה והיגיעה

עם שבשדות

אחד מתלמידי הבעל-שם-טוב נסע פעם אל רבו לקראת יום-הכיפורים, ובערב היום הקדוש, מכיוון שלא הזדמן לו לקנות ביום האתמול שחת לסוסים ולא אכלו הסוסים כל יום האתמול, על כן הוצרכו בבוקר לעמוד מחוץ לעיר ולרעות ביער. תוך כדי כך שכב החסיד לנוח קצת ונרדם. כשהתעורר משנתו – ראה שכבר יצאו הכוכבים, והואיל והיה רחוק כדי פרסה מהעיר, הוצרך להישאר מחוץ לעיר ולעשות שם את היום הקדוש. החסיד הצטער צער גדול על כך, והתפלל בהכנעה רבה. במוצאי יום-הכיפורים נסע לעיר, אל הבעל-שם-טוב, שקיבלו בסבר פנים יפות מאוד ובשמחה רבה. ואמר לו: דע לך, שתפילתך העלתה את כל תפילותיהם של 'העם שבשדות'.

(כתר-שם-טוב, סימן שיז)

זיעה כמים

פעם אחת, בין תפילת מוסף למנחה ביום-הכיפורים, ישב כ"ק אדמו"ר האמצעי חבוש בשטריימל שלו והתעמק במחשבותיו. מרוב היגיעה ועבודת המוח – נהיה קצהו העליון של השטריימל רטוב מזיעה.

(ספר השיחות תרצ"ו, עמ' 303)

דבקה נפשי אחריך

פעם, בליובאוויטש, בעת אמירת 'סדר העבודה' ביום-הכיפורים, הבזיק ברק מסמא עיניים ונשמע רעם אדיר, ופרצה שריפה בעיירה. בבית-הכנסת פרצה בהלה, שכן לא ידעו היכן השריפה, ובגלל האש והעשן שנראו בחוץ נדמה היה כי השריפה אוחתזת בבית-הכנסת עצמו. כמעט כל המתפללים רצו החוצה, ונשארו רק מי שעמדו ליד כ"ק אדמו"ר המהר"ש, שכן הם ראו שהרבי נשאר לשבת במקומו. בעזרת הנשים, בגלל המנוסה הבהולה, נפלה אישה אחת ונשברה רגלה. וראה זה פלא: רבי איסר החזן, בגלל התלהבותו הגדולה באמירת ה'עבודה', לא הרגיש כלל בכל הנעשה, והמשיך באמירת סדר ה'עבודה' בלי הפסק כלשהו.

(ספר השיחות תש"ד עמ' 28)

הרבי היה רגוע יותר

בשנת תרמ"ט נסע הרבי הרש"ב לעיר הגרמנית קלן, לרגל בריאותו, ועשה שם את הימים הנוראים. לאחר מכן סיפר הרבי, שבקלן התחילו להתפלל בראש-השנה 5:45 בבוקר, וסיימו בשעה שתיים, וביום-הכיפורים התפללו מהשכם בבוקר עד הערב, וכל היום עסקו בתפילה ובאמירת תהילים. אותה שנה (תרמ"ט) היתה שנת עיבור, ובדרך-כלל לא היה הרבי מרגיש את עצמו בנוח בשנת עיבור. אך באותה שנה, מכיוון שעשה את ראש-השנה ויום-הכיפורים בין יהודים שעסקו כל היום באמירת שירות ותשבחות מתוך אמונה פשוטה, היה רגוע יותר.

(ספר השיחות תרצ"ו, עמ' 157)

כוחות לפעול באופן ד"לכתחילה אריבער"

"מה רוצה אדמו"ר מהר"ש שאעשה כעת"

בנוגע לענייני המיוחד של אדמו"ר מהר"ש – ידועים דברי רבותינו נשיאינו שהנהגתו היתה "בעל-שם'סקע הנהגה", כלומר, הנהגה שאין לה אחיזה בדרכי הטבע... והנה, האמור לעיל [שהנהגתו של אדמו"ר מהר"ש היא "בעל-שם'סקע הנהגה"] מתבאר גם בפתגם והוראת אדמו"ר מהר"ש (שנתגלה עליידי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו) – "לכתחילה אריבער": כאשר מראים שיהודי נעשה עשיר, נולדו לו בנים, וכיוצא בזה (כתוצאה מברכתו של נשיא הדור) – יכול להיות הדבר בב' אופנים: א) עליידי הלבשה בדרכי הטבע – נתינת עצה בענייני המסחר, או הוראה להתנהג כעצתו של רופא בנוגע לזרעא חייא וקיימא, וכיוצא בזה. ב) "בעל-שם'סקע הנהגה", "לכתחילה אריבער", הנהגה שאין לה אחיזה בדרכי הטבע – "כי הוא אמר ויהי הוא ציווה ויעמוד"!... וההדגשה בזה היא – "לכתחילה אריבער": אין הכוונה שלכתחילה מנסים בדרך אחת (הלבשה בדרכי הטבע), ורק אחר-כך באה ההנהגה באופן של "אריבער" (למעלה מאחיזה בדרכי הטבע), אלא – "לכתחילה אריבער".

זוהי כללות ההוראה הנלמדת מהנהגתו המיוחדת של אדמו"ר מהר"ש – המודגשת ביותר ביום ההילולא:

כאשר יהודי שומע שהיום הוא יום ההילולא של אדמו"ר מהר"ש (או שישמע זאת מחר או מחרתיים) – עליו לדעת שזהו הזמן המסוגל שבו ניתנים כוחות מיוחדים לעסוק בכל ענייני התורה ומצוותיה (כפי שמבקש ממנו ומפציר בו אדמו"ר מהר"ש...) באופן של "לכתחילה אריבער".

באותיות פשוטות:

כאשר יהודי חושב לעצמו רעיונות ותכניות וכו' – אזי דרושה בדיקה מהיכן נובעים מחשבות ורעיונות אלו, מדוע רצונו בכך, וכיוצא בזה; אבל כאשר חושב לעצמו: מה רוצה אדמו"ר מהר"ש שאעשה כעת, ביום זה... במקום שבו הנני נמצא... וכו' – הרי באיזה מעמד ומצב שיהיה [גם כאשר ידיעותיו אודות אדמו"ר מהר"ש מצומצמות ביותר, ואפילו המעט שיודע – אינו מבין את העמקות שבדבר כו'], ישנם עניינים המונחים אצלו בפשיטות שבוודאי היה רוצה אדמו"ר מהר"ש שיעסוק בהם. ובפשטות: כאשר ישאלו אצל קטן בדעת – מה אתה משער שאדמו"ר מהר"ש היה דורש ממך לעשות? – ישנם עניינים מסויימים שאודותם היה משיב תיכף ומיד, שברור אצלו בלי שום ספק וספק-ספיקא, שאדמו"ר מהר"ש היה רוצה שיעסוק בעניינים אלו, ולדוגמה: נתינת צדקה כפשוטה, או צדקה רוחנית, לימוד התורה – נגלה דתורה או פנימיות התורה, וכיוצא בזה. הנה על זה אומרים לו – שעתה הוא הזמן המסוגל והמתאים לעסוק בכל עניינים אלו באופן של "לכתחילה אריבער", ובוודאי שציליח בזה.

(משיחת י"ג בתשרי תשד"מ; התוועדויות תשד"מ, כרך א, עמ' 150-151 – בלתי מוגה)

הלכות ומנהגי חב"ד

ואין עומדים איתם על הבימה⁸. מתחילים: "ה' מלך, תגל הארץ". "על דעת המקום... בישיבה של מעלה" - צריך הש"ץ (בלבד) לומר בקול נמוך, אך באופן שהעומדים סביבו, שהם בית־דין, ישמעו⁹. פסוק "אור זרוע" - פעם אחת ובקול רם. כל־נדר: גם הקהל אומר זאת בלחש (אך באופן שישמע לעומדים בסמוך), עם הש"ץ¹⁰. "ויאמר ה' סלחתי כדברך" - אומר הקהל ג' פעמים ואחר־כך הש"ץ ג' פעמים¹¹. הש"ץ מברך 'שהחינו' בקול רם, והקהל מברך כל אחד לעצמו בלחש, ויזוהרו לסיים קודם שסיים הש"ץ כדי שיוכלו לענות אמן אחר ברכתו¹². יש להכריז בבית־הכנסת, שמי שבירכו 'שהחינו' בשעת הדלקת הנרות - לא יברכו עתה¹³. מחזירים את ספרי־התורה וסוגרים הארון. תפילת ערבית: קבלת שבת. מתחילים 'מזמור לדוד'. כגוונא. חצי קדיש. ברכו. "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" - אומרים בקול רם¹⁴.

אחר שמונה־עשרה בלחש: ויכולו. מגן אבות, ובו אומרים "המלך הקדוש", וחותרם "מקדש השבת". 'יעלה תחנונו', וכל הסליחות והוידוים. אין אומרים 'אבינו מלכנו'. לדוד מזמור. קדיש תתקבל. מזמור לדוד ה' רועי. חצי קדיש. ברכו. עלינו. קדיש יתום, ארבעה מזמורי תהילים א־ד (באמירת שמות הוי"ה שבהם, מכוונים שניקוד כל שם הוא כמו בתיבת 'בְּבִרְיָה',

לקראת היום הקדוש מתעטפים בטלית כנהוג, ומברכים עליה לפני השקיעה¹. אם יש שהות, יאמר כל אחד לעצמו (לפני פרקי התהילים שקודם 'כל־נדר') וידוי - 'אשמנו' ו'על־חטא', וכן נהגו רבותינו נשיאנו².

שבת־קודש

י' בתשרי, יום־הכיפורים

ערבית:

אין מדקדים לומר 'כל־נדר' מבעוד יום³. אומרים⁴ את תשעת מזמורי התהילים קטו־קכג שקודם כל־נדר⁵. פותחין הארון ומוציאים לפחות שלושה ספרי־תורה⁶. ומצווה גדולה לקנות החזקת 'ספר ראשון'⁷. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו נהג להחזיקו⁸. שני אנשים כשרים פונים עם ספרי־התורה למקום הש"ץ (המצטרף לבית־הדין). עומדים עם ספרי־התורה בסמוך לו, ואין מקיפים את הבימה,

(1) ראה פסקי הסידור אות מב. ואין מסירין אותה בלילה, מפני שהדבר ידוע שאין מתכוונים לשם ציצית, אלא כדי להידמות למלאכים - ע"פ שו"ע אדה"ז סי' יח ס"ד.
(2) לוח כולל־חב"ד, משו"ע אדה"ז סי' תרו ס"ב, למרות שלא נדפס במחזור. אדמו"ר מהורש"ב היה מאריך קצת בוידוי זה ('רשימות היומן' עמ' קסח). הרבי היה אומר זאת בקביעות. אבל אין אומרים 'תפילה זכה', 'אוצר' עמ' ר.
(3) שם עמ' רב, למרות האמור בשו"ע אדה"ז סי' תרי"ט ס"ד.
(4) בבית חיינו נהגו לנגן 'אבינו מלכנו' כשהרבי נכנס בר"ה וביוה"כ ערב ובוקר, אבל בהתועדות ר"ה תשד"מ ('התועדות' תשד"מ ח"א עמ' 27) חידש הרבי, שבהתקרב מועד הנאולה האמיתית והשלימה, שבה מודגש ש"המעשה הוא העיקר", יש להימנע מלנגן 'אבינו מלכנו' בזמן שאין אומרים זאת בפועל בתפילה, עיי"ש.
(5) שם עמ' רבי"ג, פעם אחת הורה הרבי לנגן 'ופרצת'.
(6) 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' כא.
(7) סידור אדה"ז. ו'המלך במסיבו' שם עמ' כב, שניתן לסדר 'מכירה מומבית' גם על שאר הספרים.
(8) 'אוצר' שם.

(9) קובץ יגדיל־תורה (ג.י.) גיליון ב עמ' נב בשם הרבי.
(10) שו"ע אדה"ז סי' תרי"ט ס"ג.
(11) ספר־המנהגים עמ' 63.
(12) שו"ע אדה"ז שם ס"ח.
(13) ע"פ ספר המנהגים שם.
(14) שו"ע אדה"ז שם ס"ט.

לשעות. ובזמננו אין מדקדקים שיתענו בני שתיים עשרה ובנות אחת-עשרה כל היום²⁰. מה שנהגו המון העם לענות את התינוקות בליל יום-הכיפורים ואף כשצריכים לאכול מונעים זאת מהם – טעות היא בידם²¹.

ילדים הזקוקים לאכילה ביום הקדוש, יש להשגיח עליהם שלא יאכלו אכילה גסה, ושיברכו כדין²².

היוצא לבית-הכיסא בליל יום-הכיפורים אחר התפילה, ייגע במקומות המכוסים כדי שיצטרך ליטול ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו ולברך 'אשר יצר' בידיים טהורות. אבל ביום, די בכך שעשה צרכיו, אף לקטנים, כדי ליטול כאמור, מכיוון שצריך להתפלל אחר-כך²³.

שחרית:

יטול ידיו רק עד סוף קשרי אצבעותיו. לאחר שניגב ידיו, מעביר המגבת על-גבי עיניו, להעביר מהן חבלי שינה. אם עיניו מלוכלכות, מותר לרחצן להעביר הלכלוך ולא יותר²⁴.

הלויים והכהנים נוטלים ידיהם עד פרק הזרוע²⁵.

אין מברכים "שעשה לי כל צורכי" (עד למחר)²⁶.
"כל מי שמכוון בעת התחלת 'אדון עולם', כתב

(20) שו"ע אדה"ז סי' תרט"ז ס"ה וסי"א.

(21) אלף-המגן למט"א סי' תרט"ז ס"ק ה.

(22) אג"ק אדמו"ר מהרי"צ ח"ז עמ' ב.

(23) שו"ע אדה"ז סי' תרי"ג ס"ד.ה. העירני ח"א ששם מדובר על היוצא לצרכיו סתם, אבל היוצא מבית-הכסא חייב מדינא בנט"י במים (כנפסק במהדו"ק סי' ד ס"ח [אף שא"ז אוסר עליו לברך במצבו – ראה סדר ברה"נ בסופו]. משא"כ הטיל מים ולא שפסף ואף יצא לגדולים ולא נגע בידו לא נזכר שם, כיוון שאינו אלא משום 'היכון' לתפילה, כמבואר כאן, וראה גם סי' ז ס"ב וסי' צב ס"ג) ולכאורה תלוי בפלוגתא אם בית-הכסא דין יש לו דין ביה"כ קבוע לענין זה (ראה הנסמן בשו"ת יביע אומר ח"ג האו"ח סי' ב), ויש לברר אם המחמיר בזה ראשי להקל ברחיצה ביה"כ.

(24) שם ס"ב.ג. לענין נט"י – גם ספר-המנהגים עמ' 59, וביאורו באג"ק ח"ג עמ' קמו.

(25) לקו"ש ח"ט ס"ע 386, ממט"א תרי"ג ס"ח (ובשו"ע אדה"ז שם ס"ג, שדין הלויים שווה לדין הכהנים)

גם בנטילת ידיים שחרית יטלו הכהנים עד פרק הזרוע (כדעת הקיצור שו"ע סי' קלג ס"ז – הוראת הרבי, 'אוצר' עמ' ריז. וראה דיון בזה בקובץ 'הערות הת' ואנ"ש' כפר-חב"ד, גיליון קעב עמ' 28-31), ומ"מ ישבו ויטלו ידיהם לסירוגין במוצאי יוה"כ (לקו"ש שם).

(26) סידור אדה"ז. ראה סקירה בנושא זה בס' 'חקרי מנהגים ח"א עמ' קפה, וש"נ.

כנדפס במחזור), קדיש יתום. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הנהיג לומר אחר-כך את כל התהילים (מתחילתו, אף שכבר אמרו קודם את הפרקים א"ד)¹⁵.

קריאת-שמע שעל המיטה – כמו בכל שבת ויום-טוב. 'ברוך שם...' – בקול רם. אין אומרים תחנון ו'על חטא'¹⁶.

קודם השינה אומרים תשעה מזמורי תהילים: קכד-קלב¹⁷.

מי שנאלץ לאכול ביום-הכיפורים¹⁸ אינו מקדש ואינו צריך לבצוע על לחם משנה. אבל אומר בברכת המזון 'עלה ויבוא', ואומר "ביום-הכיפורים הזה, ביום שליחת העון הזה, ביום מקרא קודש הזה"¹⁹.

מחנכים את הילדים (בנים ובנות) – הבריאים מגיל תשע והכחושים מגיל עשר – להתענות

(15) 'אוצר' עמ' ריב"ג [בס' שבח-המועדים עמ' 46 הביא שהוא מנהג ותיקין, משל"ה מסכת יומא]. ושם: שהרבי היה יושב במקומו ומסיים התהילים עם הציבור, ובסיימו, נעמד ואומר היהירצון שלאחר אמירת תהילים בשבת ויו"ט. [יש מוסרים: לפעמים ראו שעמד ופתח הסידור, וקרא ק"ש שעל המיטה עם הפרקים שלפני השינה, ואז יצא מביהכ"נ]. בצאתו, כמדומה שאינו מאחל 'גמר חתימה טובה' וכדומה.

(16) ספר-המנהגים עמ' 59. במחזורים דלהלן בהערה הבאה, נדפס לומר נוסח 'ריבון העולמים' בסוף ק"ש, ואכן י"א (בשם הרה"ח רש"ח קסלמן ע"ה) שצ"ל זאת גם בשבת ויו"ט, מפני שהזכרת העון שם אינה אלא סיפור דברים. כיוון שאין משכימים לתיקון חצות, צ"ל עד 'ובבטח', ואח"כ כנראה: "כי אתה... שומע תפילה", ואולי גם פסוק 'תורה ציווה...' אבל מסתמא לא 'אעירה שחר'.

(17) ספר-המנהגים עמ' 54. משמעות 'קודם השינה' (ולא 'קודם קריאת-שמע שעל המטה') היא, לכאורה, בזמן הקרוב ביותר לשינה (לפי אדה"ז שאין מפסיקין במאומה בין ברכת 'המפיל' לשינה). ובמחזורי"ש, הוצאת קה"ת כפר-חב"ד, ימי הסליחות תשמ"ז ושלח"ז, נדפסו המזמורים הללו לפני ברכת 'המפיל'. וראה לעיל הערה 15.

(18) לענין שיעורי (כמויות זמני) אכילה לחולה וכו' ביום-הכיפורים – ראה 'שיעור מקווה' עמ' קפא. 'מדות ושיעורי תורה' עמ' רמט. שיעור אכילה עד 30 סמ"ק (כנפס קופסת-גפרורים רגילה), ושיעור שתייה עד 40 סמ"ק, ולהמתין 9 דקות בין אכילה לאכילה ובין שתייה לשתייה (אין מודדין אכילה ושתייה ביחד). לפני המדידה, רצוי לדחוס את הלחם וכד' בתוך כלי-המדידה ככל האפשר.

(19) שו"ע אדה"ז סי' קפח ס"א; תרי"ח ס"ח (בשער-הכולל פל"ד ס"ט כ' שבסידורו פסק שלא לומר זאת, אבל בפסקי הסידור אות קפה נחלק עליו). ואם שחכ לומר 'עלה ויבוא', ונזכר אחר שסיים ברכת 'בונה ירושלים' – לא יחזור (קיצו"ש עמ' קלג ס"ח). משנ"ב סו"ס זה).

פלונית³¹.

מי שיש לו אב ואם – יוצא מבית־הכנסת בזמן הזכרת נשמות³². אַבְל בשנה הראשונה למות אביו או אימו, נשאר בבית־הכנסת, אבל אינו אומר 'זכור'³³. אחר־כך אומרים "אב הרחמים". גם מי שאינו מזכיר נשמות יאמר "אב הרחמים"³⁴.

אם יש ברית־מילה³⁵ בבית־הכנסת, מלים קודם 'אשרי', ומברכים על הכוס ומטעימים לתינוק הנימול, חוץ ממה שנותנים לו לטעום כשאומרים "בדמייך חיי". אם המילה מחוץ לבית־הכנסת – יחזירו את ספר־התורה לארון הקודש לפני שיוציאים³⁶.

ונתנה תוקף: (באמירת פיוט זה עמד הרבי) רגילים בין אנ"ש שהש"ץ מתחיל בקול, והקהל אומר את שני הקטעים הראשונים – עד "ומי ירום". אחר־כך חוזר הש"ץ בקול מ"בבקרית" עד "ומי ירום", ואז אומר הקהל בקול רם "ותשובה... הגזירה", והש"ץ חוזר זאת בקול רם. שוב אומר

31) סידור 'תורה אור' עמ' 259, 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' קסו. כה"ח ס'ל רפד ס"ק לו ע"פ זוהר ח"א פד.א.
 ב'ס' המאמרים – קונטרסים' לכ"ק אדמו"ר מהר"י צ"ח"א עמ' וא"ו איתא, שמוזכרים ב'זכור' גם נשמות של צדיקים. ומכאן נהגו להזכיר (תחילה) את הרבי, "וכן [את] רבותינו נשיאנו שלפנינו בנוגע לאלו שהכירו אותם... שזהו ענין שפעולתו היא עבור האומר, אבל בהכרח לומר שענין זה נותן כח גם עבור אלו שאותם מוזכרים בנוסח דאמירת 'זכור' – תורת מנחם כרך מו עמ' 343, וש"נ.

32) קיצור שו"ע קלג.כא. ולכאורה גם מי שיש לו הורים ונפטר לו רח"ל בן או בת נשאר לומר יזכור, ועכ"פ כשאין אחרים שיאמרו עבורם, ועיין.

33) הוראת הרבי בחוברת 'תוכן ענינים' – לה"ק – גיליון נו, חג הסוכות תשכ"ה (והיא 'משנה אחרונה' כלפי המובא ב'שערי הלכה ומנהג' י"ד עמ' שפג "לומר באופן שלא יהיה ניכר", וחבל שנשמטה שם), הובאה בשלימותה ב'אוצר' עמ' רכא.ב.

34) הוראת כ"ק אדמו"ר מהר"י צ"ח"א עמ' נ"ע – 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' נח, ושם, שפעם בשנת תש"י הורה הרבי למזכיר הר"ל ש' גרונר שיאמר זאת.

35) יש דיון באחרונים אם בעל ואשתו רשאים להיות 'קוואטר' ביה"כ (ולפי הסבר הרבי בשערי מילה ס' נה, קוואטר צ"ל זוג נשוי דווקא, ולא אח ואחות או אב ובתו וכדומה). והמוהל הרב אלי' שי' לנדא מסר שגם ביו"כ נהגים שיהיו 'קוואטר'.

36) לוח כולל־חב"ד, ע"פ שו"ע אדה"ז ס'ל תרכ"א ס"ה. (מש"כ שם לומר איזה מוזמר, צ"ע, שהרי הש"ץ אומר פסוקי 'דעת'... לפני הקדיש, ואולי ע"פ דבריו בפסקי הסידור אות סה, שצ"ל מוזמר דווקא ולא פסוקים. וראה 'התקשרות' גיליונות: תשנ"ז, תשפ"א, תשצ"ו).

ר' יהודה חסיד רוב האי גאון רוב שרירא גאון, 'ערב אני בדבר שתפילתו נשמעת, ואין שטן מקטרג על תפילתו, ואין לו שטן ופגערע בראש־השנה ויום־הכיפורים בתפילתו, ואויביו נופלין לפניו'²⁷. הרבי עמד באמירת הפיוטים 'האדרת והאמונה' ו'לאיל עורך דין' בחזרת הש"ץ.

אומרים: "אבינו מלכנו, זכור רחמיך..." בכל תפילות היום²⁸.

בסיום חזרת הש"ץ (אין אומרים 'אבינו מלכנו'): קדיש תתקבל. שיר של יום ליום השבת, הושיענו, לדוד ה' אורי, קדיש יתום.

קריאת התורה: בפתיחת הארון להוצאת ספר־תורה אומרים שלוש פעמים י"ג מידות, ואחר־כך "ריבוננו של עולם", ככתוב במחזור.

מוציאים שני ספרי־תורה. בספר הראשון קוראים לשבעה עולים בעבודת היום שבפרשת אחרי, מניחים את הספר השני ואומרים חצי קדיש, הגבהה וגלילה. בספר השני קוראים למפטר בפרשת פינחס: 'ובעשור לחודש', הגבהה וגלילה. הפטרה: 'ואמר סולו סולו' (ישעיה נז, יד־נח).

קוראים בתורה, חוץ מן המפטר²⁹, בניגון המיוחד לימים הנוראים, וכן גם באמירת 'זיעזור', קריאת העולים לתורה, ברכות התורה, ו'מי שבירך'³⁰.

לאחר ברכות הפטרה: יקום פורקן הראשון והשני, מי שבירך. הזכרת נשמות.

הזכרת נשמות: בהזכרת נשמות אומרים "בן/בת

27) ד"ה אדון עולם תש"ג סו"ס א – ספר המאמרים תש"ג עמ' 11 "איתא בספר אליה רבא ס'ל מו ס"ק טו בשם המהרש"ל ז"ל "מצאתי, כל מי...". אך לא נתפרש מתי יש לכוון, ולפי המבואר בסד"ה זה, העניין שייך במיוחד לימים אלו.

28) ספר המנהגים, מחזור השלם. הטעם שאומרים זאת אף בשבת כשאר הסליחות והתחנונות, כיוון שהוא מנוסח הברכה (משא"כ 'אבינו מלכנו' הנאמר כעניין בפ"ע) – שו"ת הריב"ש ס'ל תק"ב, שהוא מקור דברי הרמ"א ס'ל תרי"ט ס"ג ושו"ע רבינו שם ס"א, הובא בביאור הגר"א שם ס"ק ט.

29) ודלא כמנהג העולם, 'אוצר' עמ' רכ.

30) הנוסח ב'מי שברך' זה היום: "מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב, הוא יברך את (פלוני בן פלוני) בעבור שעלה לתורה לכבוד המקום ולכבוד התורה ולכבוד השבת ולכבוד יום־הכיפורים, בשכר זה הקדוש־ברוך הוא ישמרהו ויצילהו מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה, וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו עם כל ישראל אחיו, ונאמר אמך" (שער הכולל פכו"ס ס"ה, 'אוצר' שם. והעיר, שעפ"ז יש לברר מדוע (ואם) בר"ה אומרים "יום הדין").

לקטעים נוספים, גם בשנים שישב ברוב 'סדר העבודה'.

הוראת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: בכריעה - תחילה כריעה על ברכיו וגודלי רגליו. אחר-כך, על גודלי ידיו, והשתחוואה (מתרומם מברכיו. במצחו מגיע עד הרצפה, ונשאר עומד על אצבעות רגליו וגודלי ידיו)⁴².

לאחר מוסף - תהלים כ', יום יו"ד בחודש, והפרקים קלג'קמא. קדיש'תום. בין תפילת מוסף לתפילת מנחה מפסיקים. אם אפשר, לכל הפחות שלושת רבעי שעה⁴³.

מנחה: וידבר וקטורת. אין אומרים 'אשרי' ו'בא לציון', ולא 'ואני תפילתי'. קריאת התורה במנחה - בנגינת הטעמים הרגילה⁴⁴. אין נשיאת כפיים במנחה, והש"ץ אומר: "אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו..."⁴⁵. אין אומרים 'אבינו מלכנו' ולא פסוקי 'צדקתך'. קדיש תתקבל, לדוד ה' אורי, קדיש יתום, ואין אומרים 'עלינו'.

נעילה: זמן תפילת 'נעילה' מתחיל כשהחמה בראש האילנות, היינו קרוב לתחילת השקיעה⁴⁶. לפני 'אשרי' פותחין את הארון, ונשאר פתוח עד אחרי התקיעה⁴⁷. בחצי קדיש שלפני תפילת נעילה ובקדיש תתקבל שאחריה, אומרים "לעילא ולעילא מכל"⁴⁸.

(42) 'רשימות' ד' עמ' 10. וראה 'אוצר' עמ' קלב.

(43) ספר-המנהגים עמ' 59.

אדמו"ר מהורש"ב ואדמו"ר מהוריי"צ למדו ביהכ"פ את כל שיעוריהם הקבועים, גם השיעורים בנגלה, אבל על לימוד משניות וגמ' מסכת יומא כתב הרבי: "לא ראיתי שרבים נוהגים כן... אפילו לא מספר ניכר כלל. ובדבר הרגיל ונעשה בפרסום, לא ראינו - ראייה" (זאת למרות האמור בשו"ע אדה"ז תרכא, טז) - 'אוצר' עמ' רלא"ב.

(44) 'אוצר' עמ' רלג.

(45) יש לברר אודות הי"ג מדות הנאמרות בקטע "יום קוראי בשמך" שבסיום ה'סליחות' בחזרת הש"ץ זמנחה, שנדפסו באותיות רגילות, ולכן אין אומרים אותן בקול יחד כנהוג תמיד באמירת י"ג מידות (והרי זה דבר הנאמר בציבור דווקא).

(46) שו"ע אדה"ז סי' תרכ"ג ס"ב.

ראה בסה"ש תורת-שלום עמ' 35, שלתפילת נעילה מקבל כל אחד מישראל מלמעלה כוחות מחודשים לגמרי, כוחות גשמיים ומכל-שכן רוחניים, עיי"ש.

(47) ספר-המנהגים עמ' 64. לוח כולל-ח"ב ד'.

(48) ספר המנהגים, מחזור השלם (ודלא כמ"ש בשער הכולל פ"ד

הקהל "כי כשמך... וכחלום יעוף", והש"ץ אומר (או על-כל-פנים מסיים) את הקטע בקול, ואז אומר הקהל בקול רם "ואתה הוא... וקיים", והש"ץ חוזר זאת בקול רם, ואז אומר הקהל "אין קצבה" עד גמירא. הש"ץ מסיים את הקטע בקול, ומתחיל "כתר"³⁷.

"ואנחנו כורעים": מכינים מגבות וכדומה כדי לפורסן, להפסיק בין פני³⁸ המשתחוים בעלינו³⁹ וב'הכהונים' לבין הקרקע.

סדר עבודה: בשנים הראשונות, עמד הרבי ב'סדר העבודה', וישב רק לאמירת פיוט "כאוהל הנמתח".

"אתה כוננת" צריך הש"ץ לומר כך: להכריז 'אתה', להפסיק קימעה, ואחר-כך להמשיך ולומר "כוננת עולמך"⁴⁰. "מה שאומרים בסדר עבודה... 'חטאו, עוו, פשעו... בני ישראל' - אנו מדמין עצמנו כאילו אנחנו אותן 'בית ישראל', ויפה עושים המכים על ליבם כדרך שעושים באמירת 'אשמנו'⁴¹.

לאמירת 'והכהונים' עמד הרבי ממקומו (וכן

(37) המתפלל במניין (נוסח פולין) שאומרים 'כתר' בכל תפילות היום, לכאורה יענה עמהם כנוסחתם, ע"פ פשוט לשון האריז"ל "לומר כל נוסח הקדושה עם הש"ץ מלה במלה" (שו"ע אדה"ז סי' קכה ס"ו ס"א. וראה בס' הפסק בתפילה עמ' פ. וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"ו הא"ח סי' י' סוף אות ד).

(38) רמב"ם הל' ע"ז פ"ו ה"ז וכו"מ שם. והמסופר ב'אוצר' עמ' קלב שנגע אדמו"ר מהורש"ב נ"ע במצחו ברצפה, מדבר ברצפת קרשים וכד', כדמוכח בס' המנהגים שזו היתה הרצפה בליובאוויטש (ולכן סיפר אדמו"ר מהוריי"צ ב'רשימות היומן' עמ' שמש, ש[רק] ע"פ קבלה צ"ל הפסק בין המצח והרצפה).

(39) הנה 'עלינו' הוא חלק בלתי-נפרד מהתפילה (וכש"כ בר"ה), ולפלא שנפוץ שלאחר הכריעה הש"ץ והציבור מסיימים אותו בלחש. ולפי הלשון במחזור השלם אודות הפסוקים שאומרים כ"קבלה מהרוקח" ברור שהש"ץ ממשיך נוסח עלינו בקול, ואז אומרים זאת הציבור בלחש (אמנם במהרי"ל ובד"מ ש"ל לאחרונה ממת"י ודפוסים ראשונים לא הביאו כלל נוסחא כזו - שמקורה בתיקון השער הכולל פמ"ג ס"ק יג - אלא כהנוסח בקצת מחזורים ובמהרי"ל שדחה שם, שכאשר הקהל אומר הוא אלקינו, יאמר הש"ץ פסוקים אלו. ואולי היה המנהג שלאחר שהש"ץ מסיים לאומר בקול, אומרים זאת הציבור, ואז יאמר אותן פסוקים. וע"ע.

(40) סה"ש תש"ד עמ' 26-25.

(41) שו"ע אדה"ז סי' קיג ס"ו ג. אבל אין עושים כן בוויזוים הקודמים.

אדמו"ר נשיא דורנו, שהש"ץ סיים תפילת נעילה לפני צאת הכוכבים, והאריך כ"ק אדמו"ר בניגון "אבינו מלכנו" וניגון 'מארש נפוליון' עד צאת הכוכבים⁵⁶. ומאחר שהמון העם סומכים על התקיעה ומסיימים מיד אחריה את הצום, יש להיזהר בכל מקום שלא לתקוע לפני צאת הכוכבים.

מוצאי יום־הכיפורים:

כתב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "המנהג 'שהש"ץ במוצאי יום־הכיפורים צריך להיות מי שיש לו אב ואם' - לא ראיתו. ובבית־הכנסת כאן אין נוהגין כן"⁵⁷.

תפילת ערבית⁵⁸ והבדלה - בקיטל וטלית, אבל בכובע, והטלית על הכתפיים⁵⁹.

מי ששכח ואמר 'המלך הקדוש' או 'המלך המשפט' אינו חוזר⁶⁰, אבל אם אמר 'זכרנו לחיים' פוסק ומתחיל 'מלך עוזר', ואם כבר אמר 'וכתבנו בספר החיים' - גומר תפילתו, ומתפלל שוב בתורת נדבה⁶¹. במוצאי יום־הכיפורים אומרים: 'גוט יום־טוב'. ובליובאוויטש, באולם הקטן, הכריזו זאת⁶².

"מי שכבה נרו ביום־הכיפורים... תקנתו שידליקנו שוב במוצאי יום־הכיפורים ולא יכבנו עוד אלא יניחנו לדלוק עד גמירא, וגם יקבל עליו שכל ימיו לא יכבה נרו במוצאי יום־הכיפורים, לא הוא ולא אחר, אלא יניחנו לדלוק עד גמירא"⁶³. צום יום־הכיפורים הוא כ"ז שעות⁶⁴, ויש להקל

בנעילה אומרים "חתמנו" (במקום "כתבנו"), וחתום" (במקום "וכתוב"), "ניזכר ונחתם" (במקום "ניזכר ונכתב"). בנעילה יש לומר - "שבתות... בם", כמו במנחה⁴⁹.

אומרים "היום יפנה" גם אם כבר העריב היום⁵⁰. בפיוט 'ה' ה' - אזכרה אלוקים ואהמיה", כמדומה שאומרים י"ג מידות רק בפעם הראשונה (ולא כפזמון בין בית לבית). כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נהג לומר "ואוצרך הטוב לנו - תפתח", עם הפסק לפני תיבת "תפתח", ו"לנו" נמשך למעלה⁵¹. אין נשיאת כפיים, אפילו עוד היום גדול⁵².

אומרים 'אבינו מלכנו', אפילו כשחל יום־הכיפורים בשבת, ואומרים "חתמנו". באמצע קדיש תקבל, אחרי 'דאמירן בעלמא ואמרו אמן', מנגנים 'מארש נפוליון'⁵³, ואחר־כך תוקעים תקיעה אחת⁵⁴. מעיקר הדין מותר לתקוע אפילו בין השמשות⁵⁵. אבל כמה פעמים אירע בבית־המדרש של כ"ק

ס"ט). בשו"ע אדה"ז (תקפ"ב ס"ט) במהדורה החדשה מופיע "לעילא [לעילא] בוא", וזאת כגירסת: 'מהרי"ל - מנהגים' ס"ע קמט (לא רק ביו"כ!), שושן סודות (פירוש הקדיש אות יו"ד ו'סוד קדיש' אות סמ"ר). עמק המלך (שער תיקוני התשובה פ"ב ושער יו"ד פט"ו), סדר היום (כוונת ב"ש ופסד"ז וקדיש, שמביא מנהג זה, אף שלמעשה כתב שנהגים רק לכוון בתיבת 'אמן' להשלים כ"ח תיבות), סידור יעב"ץ (הוצאת אשכול תשנ"ג, במקומות רבים בתפילת שחרית לחול), וכ"כ בשערי תשובה (ס"ו נו"ק ב) ומשנה ברורה (שם ס"ק ב וס"י תקפ"ב ס"ק טו). ולא כהגורסים "לעילא לעילא" בלא וא"ו: ליקוטי הפרדס מרש"י (יבב), שבלי הלקט (ענין תפלה ס"ח), מטה אפרים (ס"י תקפ"ב ס"א) בשם שו"ת תשובה מהאבה (ח"ב ס' רעג, ע"פ "כל הנוסחאות הישנות"), סידור 'עבודת ישראל' (עמ' 130, עיי"ש), קיצור שו"ע (ס' קכט ס"א). אך במסגרת השלחן שם הביא גירסת סדר היום ואדה"ז, וערוך השלחן (ס' תקפ"ב ס"ח). ובטעות נדפס אצלו בס' נו"ס"ו - בוא"ו).

49) ספר־המנהגים, מחזור השלם.

50) ספר המנהגים.

51) שמועות וסיפורים ח"א עמ' קז, וכך מפוסק ומוסבר גם בסה"מ תרפ"ו ס"ע כא. ובלקו"ח ח"ד אף נטא, איתא מהאיטעמא לעשות אתנחתא אחר תיבת 'ואוצרך'.

52) ספר־המנהגים (שו"ע אדה"ז ס' תרכ"ח ס"ח, כדעת הרמ"א שם), וראה 'אוצר' עמ' רמ. וצ"ע שבלוח כולל־ח"ב מוזכר נשיאת כפיים (כדעת השו"ע וכו' ומנהג ירושלים, אף שבפועל גם שם אין אנ"ש נוהגין בזה. וראה נטעי גבריאל ר"פ סה. 'התקשרות' גיליון תרמ"ט עמ' 16).

53) ספר־הניגונים, ניגון קע.

54) ספר המנהגים.

55) שו"ע אדה"ז ס' תרכ"ג סעיף א.

56) 'אוצר' עמ' רמב, והוא מלוח חב"ד תשנ"ג.

57) אג"ק ח"ג עמ' רכ. המענה בא לשלול מנהג שהיה רווח בין אנ"ש - 'אוצר' עמ' רמה. וראה בקשר ל"מנהגי ביהכ"נ" בכלל, ב'התקשרות' גיליונות תכה, תלד, תלט ותק"צ.

58) המתפלל במניין מנוסח אחר, ומייד אחרי 'תתקבל' מתחילים ערבית - לכאורה עליו לסיים תחילה את 'אין כאלוקינו', 'עלינו', 'אל תירא' וא"ך צדיקים', ואת ט' פרקי התהילים, ורק אחר־כך יתחיל להתפלל ערבית - למרות שעלי־די־זה הוא מפסיד את הקשר בין 'ברכו' לברכות ק"ש (ראה שו"ע אדה"ז ס' נד ס"ג. משנ"ב ס' רלו ס"ק א). זאת ע"פ מנהגו שאין 'מהפכין הצינורות', וק"ו כאן, שהרי תפילת ערבית שייכת כבר ליום הבא. וצ"ע אם נכונה הנהגת כמה מאנ"ש שבמצב האמור אומרים זאת בעת הפיוטים דנעילה.

59) ספר המנהגים.

60) שו"ע ס' קיח ס"א א. דה"ח ס' לג. מו. עב.

61) קצוה"ש ס' כא ס"ד ובבדלה"ש שם ס"ק ט.

62) ס' המנהגים. בליובאוויטש - סה"ש תרצ"ו עמ' 155 (כאחד מ'המנהגים המקובלים, שיש להם יסוד').

63) שו"ע אדה"ז ס' תרי ס"ח.

64) סה"ש תש"ה עמ' 21: "הטעם ידוע". והעיר הרבי שם: "כנגד

עריכתה בהרחבה ממשכה גשמיות על כל השנה⁷¹.
טובלים פרוסת המוציא בדבש⁷², אבל על השולחן
שמים גם מלח⁷³.
אין מברכים "שעשה לי כל צרכי", עד למחר
בברכות השחר⁷⁴.
הערב מתעסקים, או על-כל-פנים מדברים, על-
דבר עשיית הסוכה⁷⁵.

ואמר הרבי: "רוב ישראל – ואני בתוכם – אינם
נזהרים בזה במעשה בפועל, ויוצאים גם עתה ידי
חובת העניין על-ידי דיבור בזה"⁷⁶.
באחת השנים ראו שהרבי חוזר הביתה הערב,
ומיד בכניסתו לחדר, עוד בטרם פשט את הקיטל,
ניגש לארון הספרים, הוציא משניות מסכת סוכה,
והחל ללמוד דיני סוכה⁷⁷.

יום ראשון

י"א בתשרי

מחרת יום-הכיפורים נקרא "בשם השם" (ג'ט"ס
נאמען)⁷⁸.
משכימים לבית-הכנסת⁷⁹.
אין מתענים עד אחר אסרו-חג. וחתן ביום חופתו
– בין יום-הכיפורים לחג הסוכות, מתענה⁸⁰.

יום שלישי

י"ג בתשרי

יום ההסתלקות-הילולא של כ"ק אדמו"ר מהר"ש
נ"ע, דור רביעי לנשיאי חב"ד (שנות הנשיאות:

71 לשמע-אוזן עמ' 145 בשם כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע. וראה
'אוצר' עמ' רנא.
72 'היום יום' ח"ב (בהוספות ל'היום יום' המתורגם ללה"ק – קטע
מס' 21).
73 שו"ע אדה"ז סי' קסז ס"ח.
74 ספר המנהגים עמ' 59.
75 סה"ש תש"נ ח"א עמ' 41. וראה 'רשימות' שם. 'המלך במסיבו'
ח"א עמ' רנא, ועוד.
76 ספר המנהגים.
77 מפי הרה"ח ר' דובער יוניק.
78 ספר המנהגים, ועיי"ש בהערות.
79 לוח כולל-חב"ד, משו"ע אדה"ז שם סי"ד.
80 לוח כולל-חב"ד, משו"ע אדה"ז שם סי"ג, ומג"א סי' תקע"ג
ס"ק ב.

בוה ולצום קצת יותר מכ"ה שעות⁶⁵.
קודם הבדלה וקידוש לבנה צריך ליטול ידיים
שלוש פעמים לסירוגין עד פרק הזרוע, כמו נטילת
ידיים שחרית ביום רגיל, אבל בלא ברכה. וגם
הכהונים שכבר נטלו ידיהם לנשיאת כפיים עד פרק
הזרוע, אף אם נטלו אז לסירוגין, צריכים ליטול
ידיהם כנ"ל⁶⁶.

הבדלה – יין, בשמים, נר, הבדלה. ומברכים
דוקא על נר ששבת (שדולק מערב יום-הכיפורים).
בבית מדליק עוד נר מהנר ששבת בביתו ומברך
על שניהם. ואם אין בביתו נר ששבת יביא מבית-
הכנסת, וידליק נר אחר ממנו ויברך על שניהם. ואם
אי-אפשר, יברך על נר שהודלק מנר בית-הכנסת⁶⁷.
כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע היה מדייק (רק
בהבדלה זו) לעשות הבדלה בעצמו⁶⁸.

בכל השנה אין נותנים לאחר לשתות מהשיריים
של כוס הבדלה (אלא-אם-כן בירכו עליו ברכת
המזון), מה שאין כן במוצאי יום-הכיפורים אפשר
לתת⁶⁹.

אחרי הבדלה בבית-הכנסת, מקדשים את הלבנה
– בחגירת אבנט ובסידור [אבל לאו-דווקא בטלית
וקיטל⁶⁷], ונכון לרוחץ את הפנים ולנעול נעליים
לפני כן⁶⁹.

אומרים 'וייתן לך'.

במוצאי יום-הכיפורים – סעודה חשובה⁷⁰.

שם הו"ה – מרשימות שיחות כ"ק מו"ח אדמו"ר. ונמצא ב'רשימת
היומן' עמ' קסט, עיי"ש.
65 אג"ק ח"י עמ' רצו (ע"פ המכתב המקורי, הגרש המופיע באג"ק
אחר תיבת "שלדידי", הוא טה"ד. וא"כ, תיבה זו משמעה: לדעת
הרבי).
66 לצורך שלילת התפשטות הטומאה לאחר סור קדושת היום –
לקו"ש ח"ט עמ' 386. עושים זאת רק כעת, כדי לקדש את הלבנה
בשמחה, כי מדינא, כיוון שעסוקים כל הזמן בתפילה, א"צ כלל
ליטול ידיים.
67 שו"ע אדה"ז סי' תרכד ס"ה"ו ("ואפילו אם חל יום-הכיפורים
בשבת, אין מברך במוצאי שבת אלא על האור שהודלק מערב יום-
הכיפורים, כדי להראות שיום זה הוא מקודש, ששבת מן האור").
במוצ"ש רגיל אין צריך לחזר אחר האש, אבל במוצאי י"כ אפילו
כשחל בחול י"א שצריך לחזר אחריו (סי' רחצ, שו"ע אדה"ז ס"ב).
'אוצר' עמ' רמת.
68 לוח כולל חב"ד – כנראה כדי לקיים קידוש לבנה בשמחה.
70 שו"ע אדה"ז שם ס"ט, 'המלך במסיבו' ח"א עמ' רמו. וראה
'אוצר' עמ' רב.

תרכ"ו-תרמ"ג), ומנוחתו כבוד בליובאוויטש, באוהל אביו כ"ק אדמו"ר ה'צמח-צדק'⁸¹.

יום רביעי

י"ד בתשרי, ערב חג הסוכות

מרכים בצדקה בערב סוכות, ונותנים גם עבור יום-טוב (ובחו"ל עבור שני הימים ושבת-קודש). עורכים מגבית ומחלקים את 'צורכי החג' לחג-הסוכות לאלו הנצרכים (בדומה ל'מעוץ חייט' לחג-הפסח). וכן מחלקים ד' מינים (שצריכים להיות 'לכם'), ומה טוב להשתדל שלכל אחד ואחד תהיה סוכה משלו⁸².
בניית הסוכה:

סיפר הרבי: "כ"ק מו"ח אדמו"ר [מהוריי"צ] וכן אאמו"ר [הרה"ג והרה"ח המקובל ר' לוי-יצחק] לא עסקו בעצמם בעשיית הסוכה⁸³. אם כי מסופר שהרבי השתתף בעצמו בבניית הסוכה בביתו, על-ידי זריקת כמה ענפים של סכך. אין שום הידור שתהיה הסוכה מחוץ לבית דווקא, אלא אפשר להסיר את הגג ולהניח סכך⁸⁴. עושים את הדפנות אפילו לכתחילה גם מדברים הפסולים לסכך. מנהגנו לעשות ארבע דפנות⁸⁵.

מרכים בסכך. אדמו"ר הזקן היה מצווה על כך: "סמך יותר! עוד יותר סמך!"⁸⁶. וכדי "שיהיו

כוכבים נראים מתוכה" תוחבים מקל בעובי הסכך, ליצור נקב שיוכלו לראותו בעדו⁸⁷ [המכסים את הסוכה מפני הגשם בכיסוי פלסטי הצמוד לסכך מעליו, אין צריך להשאיר מאומה מלפני החג. אך אם יש חלל טפח ביניהם, או שהכיסוי הוא מתחת הסכך אפילו אין ביניהם חלל טפח⁸⁸, ידאגו שיישאר (מחוץ לחלק המגולל) טפח פרוס לפני החג, כדי שיהיו מותרים לכסות בו כשנכנסים לסוכה בחג. כיסוי זה אינו פוסל את הסוכה. אך אם יש גג המחובר לסוכה עם צירים, אין איסור לפותחו ולסוגרו בשבת וביום-טוב⁸⁹. אבל מכיוון שהוא פוסל את הסוכה, יש לזכור לפותחו בכל פעם כשנכנסים לסוכה, לקדש ולאכול וכו'].

אין מנהגנו לעשות רצפה מיוחדת לסוכה [אבל הבונים סוכם בגינה, ברור שחובתם להכין לה ריצפה מיוחדת כדי שיוכלו לאכול בה בשבת וביום-טוב ללא חשש השקיה]⁹⁰. אין מנהגנו בנוי סוכה, לא תחת הסכך ולא על הדפנות.

בסוכת 770 (ובשאר הסוכות שבשכונה) רגילים לנהוג כבסוכת הרבי עצמו, שהיה בה רק היופי של הדפנות והסכך עצמם (והשתדלו להרבות בזה) ותו לא.

ארבעת המינים: אין מדקדקים לשלם עבור ארבעת המינים קודם החג דווקא.

קבלה בידינו מאדמו"ר הזקן להדר לברך על אתרוג מקלבריה. גם בימינו, שיש אתרוגים משתילי קלבריה באה"ק ת"ו, עדיין יש להשתדל לברך על האתרוגים מקלבריה⁹¹. מראה האתרוג צריך להיות צהוב (כמראה שעווה), ולא כהמדקדקים שיהיה מקצתו ירוק⁹².

81 תיאור ההסתלקות, ותצלום המצבה (החדשה) בס' 'ימי חב"ד' ביום זה. ביאור מעלת היום בשיחות הרבי, הובאו בס' 'הלכות החג בחג' עמ' 53 ואילך.

בהזדמנויות דומות, הציע הרבי לנצל 'עת רצון' כזאת, כדי להוסיף: לימוד פרק משנה, עכ"פ של האות הראשונה מאותיות השם, לימוד מתורתו של בעל ההילולא; בעבודת התפילה; בנתינת צדקה לענייני בעל ההילולא וממלאי-מקומו; ולקיים התוועדויות של שמחה והחלטות טובות. ואם לא נעשה הנ"ל או חלקו בו ביום, יש להשלימו בימים הסמוכים (ראה התוועדויות' תשמ"ז ח"ב עמ' 286, והוספות שם עמ' 292. לקו"ש חכ"א עמ' 276).

82 במקום אחר אמר הרבי: מכיוון ש"תשבשו כעין תדורו" - צריכה להיות לכל משפחה סוכה לעצמה, בדוגמת מה שבכל השנה היא גרה בדירה משלה. ובפרט שגם עשיית הסוכה היא מצווה, ובכיוצא בזה "מצווה בו יותר מבשלוחו" - לקוטי-שיחות כרך כ עמ' 267.

83 המלך במסיבו ח"ב עמ' נג.

84 אג"ק ח"ב עמ' סו.

85 ספר המנהגים, מנהגי חג הסוכות. וכן כל הכתוב להלן בסתם לקוח משם.

86 'לשמע און' עמ' 20.

87 התוועדויות תש"נ ח"א עמ' 164. ולפלא שאין מקפידין ע"ז כלל. 88 כיסוי מעל הסכך ללא חלל טפח ביניהם אינו נחשב לאוהל (עיין שו"ע אדה"ז סי' תר"מ ס"ו), אך מתחתיו אסור אפילו כשאין חלל כלשהו ביניהם, כדעת ה'לבושי שרד' שם (שו"ע"ר שם, ודלא כמ"ש המשנה 'ברורה שם ס"ק כה בשם הפרי-מגדים).

89 שו"ע אדה"ז סי' תרכ"ו ס"כ.

90 ראה בשו"ע אדה"ז סי' שלו סו"ס ט: 'וטוב שלא לאכול כלל בגינה אם ישתמש עם מים, מפני שבקושי יוכל לזיזה שלא יפול שם מעט מים', ולפ"ז במצב זה צריך לעשות רצפה מיוחדת לסוכה, ואין רגילים להזיזה בזה. ושמא הכוונה שם (שזה פסיק רישיה, רק) אם נוטלים ידים שם וכדומה, ולא בשתייה בלבד.

91 אג"ק ח"ג עמ' קי וח"י עמ' צה.

92 צ"ע אם הכוונה בזה לשלול צבע ירוק לגמרי (לכתחילה, כדעת

קצותיהם התחתונים של הלולב, ההדסים והערבות מונחים בשווה זה ליד זה, ולא שיבלוט הלולב מלמטה¹⁰⁰.

על הלולב עצמו עושים שתי כריכות. ומשתדלים ששתי הכריכות יהיו מכוסות בהדסים ובערבות – גם, על-כּלפּנים מקצת, הכריכה העליונה. בנוסף לשתי כריכות הנ"ל (ואחרי עשייתן¹⁰¹), אוגד את הלולב, ההדסים והערבות ביחד על-ידי שלוש כריכות. שלוש כריכות אלו צריכות להיות בתחום טפח אחד. נמצאו סך-הכול חמש כריכות.

רצוי לקנות לכל אחד מהבנים¹⁰² מגיל שש ומעלה ארבעת המינים כשרים כהלכתם¹⁰³ (וכמובן שלא להשאיר הבר-מצווה יהיו ארבעת המינים מהודרים).

הדלקת הנרות¹⁰⁴: לכתחילה מדליקים אותן כבזמן הרגיל בערב-שבת. כדאי ונכון שיתחילו [הבנות] להדליק פעם הראשונה ביום-טוב, שאז

לוקחים לולב שאין עליו כפופים (כינוי הכפופה הוא: 'כפתורים' = קנעפלאך').

כ"ק אדמו"ר מהור"י צ' הקפיד שהשדרה תהיה באמצע הלולב ממש, ולא מן-הצד קצת; לולב ישראל⁹³; שאינו דק; ושעליו מחוברים בקליפה מאחורי השדרה. הקפדה זו האחרונה ידועה לנו גם מהנהגת הרב⁹⁴.

בחג הסוכות (וגם בשבת שבו) אסור להריח בהדס שבלולב. וטוב להימנע גם מלהריח באתרוג של מצווה. אם טעה והריח, לא יברך על הריח⁹⁵.

סדר אגידת הלולב:
מהדרים לאגוד את הלולב בסוכה ובערב יום-טוב. הרבי נהג לעשות זאת אחר חצות היום⁹⁶.
המהדרים – אוגדים בעצמם את הלולב.

אין מוסיפים על אתרוג אחד, לולב אחד, שתי ערבות. אבל מנהג חסידים מקדמת-דנא להוסיף על שלושה הדסים. ו"כל המרבה – הרי זה משובח". בשנים האחרונות עורר הרבי להשתדל להוסיף על שלושה הדסים – על-כּלפּנים עוד שלושה, כנגד השלושה שמן-הדין⁹⁷. גם ההוספות בהדסים מתחלקות בשווה לצדדים⁹⁸.

אין משתמשים בסלים הקלועים לערבות ולהדסים, אלא בטבעות העשויות מעלי הלולב⁹⁹.

ההדסים – אחד מימין הלולב (כאשר שידרת הלולב היא מול פני האוגד), אחד משמאלו ואחד באמצע, נוטה קצת לצד ימין. והערבות אחת מימין הלולב ואחת משמאלו.

משתדלים שהערבות לא ייראו כל-כך.

הב"ח שבמג"א ס' תרמח ס"ק כג, אף שאדה"ז שם סעיף ל לא הביאו, ואז יש להעדיף גם אתרוג צהוב לחלוטין עם כתמי-עלים ("בלעטלאך") על-פני הירוק במקצת ונקי לחלוטין, או שמא הכוונה רק לשלול את ההקפדה "שיהיה מקצתו ירוק-גרין", וכפי שרגילים להקל באם מקצתו החל להצהיב כדברי אדה"ז שם.

93) הנה לולב שנעקם לצד השדרה כשר "שזהו דרך ברייתו והדרו" (משא"כ לשאר הצדדים פסול, ש"ע אדה"ז ס' תרמ"ה ס"ח-ט), ואולי הכוונה שהקפיד שלא תהא אפילו עקמומיות קלה ביותר לצדדים הפסולים.

94) 'אוצר' עמ' רעא.

95) טושו"ע ס' תרנ"ג ונו"כ. סדר ברה"נ פ"א ס"ח.

96) 'אוצר' עמ' רפד.

97) התוועדות תשנ"ב ח"א עמ' 76. וראה 'אוצר' שם.

98) ראה 'אוצר' שם אות טב.

99) שם בעמ' רפה הביא הוראת הרב, להכין את כל הטבעות לפני התחלת אגידת הלולב.

100) שם. במשך החג, מתכווצים ההדסים והערבות, והלולב יורד למטה. ואולי צריך לאגוד שוב ושוב.

101) שם עמ' רפו אות ע.

102) בדבר אשה, בס' המנהגים עמ' 67 מופיעה הוראת הרבי שיש לזכותו' בפתח <במצות לולב גם את בנות ישראל, וסתמו כפירושו שא"צ להוסיף להן אמירה מיוחדת. ולכאורה הוי "דברים שבלבו ובלב כל אדם" [ראה ש"ע אדה"ז ס' יד בקו"א ס"ק ג] שמתכוונים להקנות לה כדי שתקיים המצוה בשלימות (ומה גם – כשמברכת עליה), וגם הבאים אח"כ יוכלו לעשות כן, וא"צ לפרש "ע"מ שאין לבעלך רשות בו", ודלא כמ"ש בבכורי יעקב (ס' תרנ"ז ס"ק ה).

בב"מ גיליון 527 נדפס מכתב כ"ק אדמו"ר מהור"י צ' נ"ע לרבנית ממוצא"ק נצ"י תרפ"ט, בו כותב אודות ד' המינים שציווה לשלוח לריגא: " [סט] 1 עבורי ועוברך ועבור [בתנן] שיינדל תחי'. הנני נותן לך במתנה את הלולב והאתרוג בהתאם לדין, וכפי שהנני עושה בכל שנה כאשר הנני בבית אשר את מברכת על האתרוג שלי". ולכאורה כשהבעל נותן מתנה לאשתו, גם בלא כל תנאי – אינו אוכל פירות, אלא שאינה יכולה למכור זאת (ש"ע אה"ע ס' פה ס"ז), ואולי הכוונה כאן שנותן לה רשות גם לתת לאחרים/ות לברך ע"ז כפי שמבקש בהמשך.

103) ראה ש"ע (הב"י) ס' תרנ"ז ונו"כ. קצות החושן ס' רמא ס"ק ד. ש"ת אגרות-משה או"ח ח"ג ס' צה. חנוך לנער פכ"ה, וש"נ. ובערכה של הקטנים, הם יקנו זה לזה, בתנאי שהם מעל גיל 6. בליט' ברירה, יש לסמוך על כך שיברכו על לולב שאול, אבל אין לתת להם (במתנה ע"מ להחזיר) ערכה המיועדת לגדולים, כי אז לא יוכל גדול שאחריהם לברך עליה.

104) **לבני חו"ל**: יש לעשות היום עירוב תבשילין (פת כביצה ותבשיל כזית) כנדפס בסידור. יש להכין נר גדול ('נר-נשמה') כדי להדליק ממנו למחר ולש"ק (ואם צריך – גם את הנרות והפתילות לימים אלו).

ולכאורה יש לכוון על כך בשעת הברכה, הן המקדש והן השומעים. איש שבירך (בטעות) 'שהחיינו' בהדלקת הנרות, אם הדליקם חוץ לסוכה, יכוון לצאת כעת מאדם אחר שאומר 'שהחיינו', או יברך בעצמו שוב ברכה זו בקידוש.

ביום-טוב דחג הסוכות טובלים פרוסת המוציא בדבש, אבל על השולחן שמים גם מלח.

המסובים מברכים 'לישב בסוכה' אחרי ברכת 'המוציא' (וכן ביום).

אף-על-פי שנשים פטורות מן הסוכה, בכל-זאת אינן נמנעות מלאכול בה ולברך 'לישב בסוכה'.

בלילה הראשון של חג הסוכות חייבים [הגברים] מן-הדין לאכול כזית פת בסוכה. ואפילו ירד גשם, מקדשים בסוכה ומברכים 'לישב בסוכה' ו'שהחיינו', אוכלים כזית וגומרים את הסעודה בבית (ובשעת ברכת 'המוציא' יש לכוון לגמור הסעודה בבית). ואם פסק הגשם אחר-כך, יש לשוב לאכול בסוכה כזית פת (מבלי לברך שנית 'לישב בסוכה') ולברך ברכת-המזון בסוכה. אם כשיורד גשם נראה שהוא יפסק אחרי שעה או שעתיים, צריך להמתין.

מנהגנו שלא לצאת מהסוכה באמצע הסעודה גם כשיורד גשם, וגם במשך שאר ימי החג, במצב כזה נכנסים לסוכה, מקדשים ואוכלים בה ומברכים 'לישב בסוכה', ללא פקפוק, וגם מתוועדים. וכן נהג הרבי.

מברכים 'לישב בסוכה' רק על לחם או מיני מזונות יותר מכביצה (כביצה: 54 סמ"ק). להשוואה: נפח קופסת גפרורים רגילה, כולל הקופסא עצמה, הוא כ-30 סמ"ק). ומברכים תחילה 'המוציא' או 'מזונות' ואחר-כך, לפני שטועמים, מברכים 'לישב בסוכה'.

המהדרים - גם מים אינם שותים מחוץ לסוכה. אין מנהגנו לישון בסוכה.

בשולחן-ערוך אדמו"ר הזקן נפסק, שהנכנס לסוכת חברו ל"שינה וטיול", מברך 'לישב בסוכה'. [והנכנסים לביקור קצר ומסתפקים אם זו קביעות, משתדלים לכבדם במיני מזונות יותר מכביצה כדי שיברכו כדוין].

אין מנשקים את הסוכה בכניסה או ביציאה. ממצוות שמחת יום-טוב לשתות בכל אחד מימי החג רביעית יין, אך אפשר לצאת ידי חובה בשתיית

יברכו "שהחיינו" גם על התחלת קיום מצוות הדלקת נר יום-טוב"¹⁰⁵.

אם אפשר, מדליקים נרות יום-טוב בסוכה. ואין להכניסם הביתה אחרי ההדלקה [אמנם אם הסוכה קטנה ואין מקום לנרות, ובפרט אם יש חשש בטיחות, יכולים להשתמש במשהו לאור הנרות ואחר-כך להעבירם (אם אפשר) - רק חלק מהם] לחדר אחר, ואם אפשר, יש להשתדל שיהיה נר שבירכו עליו במקום שיראו אותו בעת ברכת הקידוש"¹⁰⁶].

אחרי ההדלקה¹⁰⁷, מברכות "להדליק נר של יום-טוב" ו"שהחיינו". איש המדליק, לא יברך "שהחיינו".

יום חמישי

ט"ו בתשרי, א' דחג-הסוכות¹⁰⁸

רביעי בערב, ליל חג-הסוכות: תפילת ערבית של יום-טוב. שמחת החג, וגם שמחת בית-השואבה, מתחילות מליל ראשון של חג-הסוכות. נוהגים לשיר, למחוא כף ולרקוד [לא רק בחול-המועד, אלא] גם ביום-טוב.

פעמים רבות דיבר כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו על המבצע לבקר בבתי-כנסת (ולנסוע בחול-המועד לערי-השדה) כדי לשמח בשמחת בית-השואבה ושמחת החג בכלל. החל משנת תשמ"א היתה ההוראה לערוך שמחה זו בחול-המועד "ברחובה של עיר", וברוב עם הדרת מלך. סדר הקידוש:

מקדשים בסוכה: "אתקינו" (דיום-טוב), "בורא פרי הגפן", "אשר בחר בנו", "לישב בסוכה", ו"שהחיינו". קודם שהיה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו מברך 'לישב בסוכה', היה מביט בסכך.

מי שבירך 'שהחיינו' בשעת הדלקת הנרות - לא יברכנה עתה. ברכת 'שהחיינו' בקידוש שבסוכה עולה גם על עשייתה ועל מצוות הישיבה בה,

(105) סה"ש תשנ"ב עמ' 481. שערי הל' ומנהג או"ח ח"א סי' קלח.

(106) ראה שו"ע אדה"ז סי' רסג סי"ד. לקוטי שיחות חכ"ב עמ' 283.

(107) שו"ע אדה"ז סי' רסג סי"ח.

(108) מקוצר היריעה נשמטו רוב ההערות הבאות, אך רוב ההוראות המעשיות הועברו מן ההערות אל גוף הלוח.

הרביעית מכוס הקידוש (גם בלילה).

שחרית:

משכימים ומקדימים לקיים מצוות לולב, ובפרט בפעם הראשונה. אסור לאכול לפני נטילת לולב. והבריאים גם אינם טועמים לפני כן.

נטילת לולב בסוכה היא מצווה מן המובחר, ואפילו קודם התפילה מברכים בסוכה. וגם אם יורדים גשמים, מצווה מן המובחר להמתין עד שייפסק הגשם כדי ליטלו בסוכה.

כשנותנים את ארבעת המינים לאחר לברך, נכון לומר בפירוש שהוא "במתנה על-מנת להחזיר" [בספר המנהגים משמע, וכן נהג הרבי למעשה, לומר זאת גם בחול-המועד], "והוא תועלת לנוותן ולמקבל".

איטר יד נוטל את הלולב בימינו שהוא שמאל כל אדם, ואת האתרוג בשמאלו שהוא ימין כל אדם. שדרת הלולב צריכה להיות מול פני הנוטל.

עומד כשפניו למזרח, נוטל את הלולב ביד ימין ומברך על הלולב, ונוטל את האתרוג בשמאלו ומתחיל ברכת שהחינו. בסיום הברכה – מצמיד יחד את הלולב ומיניו לשליש העליון של האתרוג, אשר אווזו באלכסון קצת.

הנענועים: לדרום וצפון – לקרן דרומית מזרחית, קרן צפונית מזרחית. למזרח – לאמצע המזרח. למעלה – בהבאה מורידיים תחילה מעט "המשכה בעולם", ואחר-כך מביאים אל החזה. למטה – בהבאה מעלים תחילה מעט "העלאת העולם", ואחר-כך מביאים אל החזה. למערב [דרך ימין] – שתי פעמים הראשונות לקרן מערבית דרומית, בפעם השלישית – לאמצע מערב. [הכיוון צריך להיות למזרח ומערב העולם, ולא שה'מזרח' הוא תמיד לכיוון ירושלים, ככתפילה].

לכל צד – הולכה והבאה שלוש פעמים. בהבאה צריך להגיע עד החזה, "מקום שמכים באמירת 'אשמנו'", וגם ההולכה, כולל ההולכה הראשונה, מתחילה מן החזה. אחר כל הולכה מנענעים (מכסכים) את הלולב, ואחר-כך עושים את ההבאה.

ראש הלולב יהיה למעלה בכל הנענועים. במשך כל הנענועים, האתרוג מכוסה ביד – חוץ מהנענוע האחרון, שאז מגלהו קצת.

[עוד נהג הרבי:

היה מביא את ד' המינים אל מול החזה, ואחר-כך בתנועה נוספת היה מביאם ומגיעם אל החזה ממש. בכל משך הנענועים עמד במקום אחד כשפניו למזרח. לא פנה לכיוון הנענועים, אלא בהפניית הידיים וחלק הגוף העליון. בכל הנענועים המינים זקופים ובגובה החזה, מלבד הנענועים למעלה ולמטה, שבהם המינים זקופים, ורק הידיים מורמות לגובה הפנים או מושפלות למטה].

תפילת שחרית:

שמונה-עשרה של יום-טוב.

מי שלא הספיק ליטול לולב לפני התפילה "ואי אפשר לצאת מבית-הכנסת מפני הרואים", יברך עליו שם לפני ההלל, וב'אנא' שבסוף ההלל יענע רק פעם אחת, כדלהלן.

הלל: אחר חזרת הש"ץ אומרים הלל שלם. לכל הדעות מברכים עליו תחילה וסוף, וגם ביחיד (וכן גם בימי חול-המועד ושמחת-תורה). באמירת הלל אווזים את הלולב (ביד ימין), ולנענועים מצרפים אליו גם את האתרוג (ביד שמאל).

באמירת הלל (תמיד), כופלים הודו לה' אחר כל אחד מהשלושה פסוקים: "אמר נא... כי לעולם חסדו", וגם ביחיד. דהיינו: הש"ץ מקריא: "הודו... והציבור [ולא הש"ץ] עונים בקול: "הודו", ואומרים בנחת "אמר נא ישראל..."; הש"ץ מקריא: "אמר נא ישראל..."; והציבור עונים בקול (והש"ץ עמהם בנחת): "הודו..."; ואומרים בנחת "אמרו נא בית אהרן..."; הש"ץ מקריא: "אמרו נא בית אהרן..."; והציבור עונים בקול (והש"ץ עמהם בנחת): "הודו..."; ואומרים בנחת "אמרו נא יראי ה'..."; הש"ץ מקריא: "אמרו נא יראי ה'", והציבור עונים בקול (והש"ץ עמהם בנחת) "הודו...".

הנענועים:

מנענעים את הלולב ומיניו ארבע פעמים בהלל: ב"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו", ב"אנא ה' הושיעה-נא", ובכופלו [בין שני הנענועים ב"אנא ה'" היה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו עושה הפסק כלשהו, כגון הנחת האתרוג, פיזור הרגליים, סידור הטלית על כתפיו וכדומה], וב"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו" הראשון אשר בסוף ההלל. ואם בירך על הלולב בבית-הכנסת קודם הלל, אינו מנענע

את הפסוקים "כי אמרת..." (ודומיו, שבסוף כל הושענא) אומרים רק בהושענא-רבה.

בשנים האחרונות הורה הרבי לנגן "הושיעה את עמך..." בניגון הידוע.

את הפסוק "למען דעת..." שבסוף ההושענות, אומרים בקול רם כשמכניסים את ספר-התורה להיכל.

מותר להחזיר לולב למים ביום-טוב, ואף להוסיף עליו מים (עד מחצית מהכמות הנמצאת), אבל לא להחליף את המים. על-פירוש נשמרים המינים כראוי ללא מים כשהם סגורים היטב בתוך נרתיק ניילון (שהוכן מערב יום-טוב, עם ריסוס קל של מים פנימה, ליצירת לחות), או בתוך נייר-כסף. קריאת התורה: 'אתה הראת'. בפתיחת הארון אומרים פעם אחת י"ג מידות. 'ריבוננו-של-עולם', יהיו לרצון, ואני תפילתי (פעם אחת), וממשיכים כרגיל: "ברוך שמי... ישועה ורחמים". מוציאים שני ספרי-תורה, את הראשון מוליך הש"ץ, וקוראים בספר הראשון לחמישה עולים (ויקרא כב) "שור או כשב", מניחים ספר שני על הבימה ואומרים חצי קדיש. הגבהה וגלילה. קוראים למפטיר בספר השני (במדבר כט) "ובחמישה-עשר יום". הגבהה וגלילה.

הפטרת היום (זכריה יד): "הנה יום בא לה'", ומזכירים קדושת היום בברכה אחרונה. אשרי הש"ץ נוטל את ספר-התורה השני ואומר 'הללו'. חצי קדיש. מוסף של יום-טוב. נשיאת כפיים: הכול מכסים את פניהם בטלית, וגם את הילדים מכניסים תחת הטלית. גם ידי הכוהנים מכוסות בטלית.

הכוהנים מפנים את פניהם לשמאלם, לימינם ולאמצע, בכל אחת מהמילים: 'ברכך', 'וישמרך', 'אליך', 'ויחונך', 'אליך', 'לך', 'שלום'. כשאומרים תיבת 'ברכך' - המתברך [כולל הש"ץ] ראשו באמצע. ה' - מיסב ראשו לימינו. וישמרך - באמצע. יאר - לשמאלו. ה' - באמצע. פניו - לימינו, וכן הלאה עד לתיבת שלום - באמצע.

כשמזכירים הכהנים את השם, אין הקהל אומרים "ברוך הוא וברוך שמו", וכן אין אומרים "כן יהי רצון" וכדומה.

כשהכוהנים נושאים כפיהם במוסף של יום-

ב"אנא ה' הושיעה-נא" אלא פעם אחת.

סדר הנענועים: "הודו" - לדרום, "לה" - אינו מנענע¹⁰⁹ (אבל מצרף אמירתו לאמירת מילת "הודו", ואחריו עושים הפסקה כלשהי¹¹⁰), "כי" - לצפון, "טוב" - למזרח, "כי" - למעלה, "לעולם" - למטה, "חסדו" - למערב. "אנא" - לדרום ולצפון, "ה" - אינו מנענע, "הושיעה" - למזרח ולמעלה, "נא" - למטה ולמערב¹¹¹.

הושענות:

מוציאים ספר-תורה אחד, והמוציאו עומד איתו ליד הבימה ומחזיקו¹¹². ארון-הקודש נשאר פתוח עד גמר אמירת ההושענות.

כמדומה שנהוג להקיף בבית-הכנסת גם כשמתפללים ביחיד.

באמירת ההושענות היה הרבי מחזיק את ארבעת המינים בשתי ידיו, ומצמידם לחזהו.

אומרים תיבת 'הושענא' בראש ולאחרי כל ארבעת ה'אותיות' המקדימות (הושענא למענך אלוקינו... בוראנו...), וכן קודם כל 'אות' שבסדר אותו היום (הושענא למען אמיתך, הושענא למען ברייתך... - כך נהג הרבי). באותיות שאומרן החזן בקול רם - שאז מקיפים בהן - אומרים 'הושענא' לפניו ולאחריהן.

הושענות דיום זה: 'למען אמתך'.

מנהגנו שהש"ץ מתחיל לומר בקול רם מאות ס' או ע'. מדייקים לעשות היקף אחד שלם סביב הבימה, ומסיימים אותו באמירת אות ת'. ההקפות הן (נגד כיוון השעון) מזרח - צפון - מערב - דרום (מי שהתחיל ממקומו - ישלים סיבוב).

מי שאין לו ד' מינים - ייקח מאחר שכבר סיים ויקיף גם הוא. מי שאירע לו אָבֶל (רח"ל) בחג, אינו מקיף, וכן אָבֶל על אביו ואמו במשך כל י"ב חודש אינו מקיף. ויש לו לכבד בארבעת-המינים שלו אדם אחר שאין לו ד' מינים - שיקיף הוא.

109) מג"א ס' תרנ"א ס"ק יט בשם כל בו, הגמ"י ודרכי משה.

110) ע"פ שערי הל' ומנהג או"ח ח"ב ס' ערה / שלחן מנחם או"ח ח"ג ס' שכב.

111) צ"ע איך מקיימים כראוי אמירה וענייה דש"ץ וקהל ב'הודו' וב'אנא', כשלמעשה כל אחד אומר ומנענע בקצב שלו.

112) בלוח כולל חב"ד כתוב שאם לכולם יש לולבים, יניחו את ספר-התורה על הבימה. וע"ע.

יום חמישי בערב - מוצאי יום-טוב¹¹⁴:

ערבית: אתה חוננתנו. יעלה ויבוא.
 אם שכח - בכל תפילות חול-המועד, או שנסתפק בזה, ונזכר לאחר 'ברוך אתה ה' של סיום הברכה, יסיים 'למדני חוקיך', יתחיל 'יעלה ויבוא' וימשיך כסדר. אם נזכר אחר סיום הברכה קודם 'מודים' - אומר זאת שם, וימשיך 'מודים' (ללא חזרת 'ותחזינה'). אם התחיל 'מודים' חוזר ל'רצה'. אם כבר סיים 'היו לרצון' האחרון, חוזר לראש התפילה. אם נזכר בשחרית מתפלל שתיים - הראשונה לחובה, והשנייה לתשלומין.
 הבדלה בסוכה. כשמבדיל על היין מברך אחר ברכת 'המבדיל' גם 'לישב בסוכה'.
שמחת-בית-השואבה נעשית בשנים האחרונות בלילות חול-המועד בכל אתר ואתר בפרסום גדול וברחובה של עיר, בהשתתפות תזמורת וברוב עם. כמו-כן נעשית שמחה וכו' לנשים בפני-עצמן.

ושהחיינו. סדר הקידוש בסוכה, הפעם: יין, קידוש, שהחיינו, לישב בסוכה. בהוצאת ס"ת בשחרית אומרים י"ג מדות פ"א, רבש"ע וכו', מוציאים ב' ס"ת וקוראים לה' עולים כדאיתמול 'שור או כשב', בספר הב' למפטיר כדאיתמול, הפטרה 'ויקהלו אל המלך שלמה', אשרי יהללו, מוסף כדאיתמול, נשיאת-כפיים וכו'. מנחה של יו"ט. ערבית לשבת. מצרפים את חלת עירוב-התבשילין ללחם-משנה בליל שבת וביום השבת (ואוכלים אותה ואת התבשיל בסעודת היום).
 114 לעניין בן חו"ל הנמצא בארה"ק ולהיפך, הפסיקה הרגילה של רבותינו נשיאינו בזה היתה ע"פ נגלה (ולא ע"פ פס"ד אדה"ז בשו"ע מהדו"ת ס"א ס"ח, לפי המקום בו נמצאים בפועל). ראה במהדורה האחרונה של ליקוט המענות בנושא, בס' 'נתיבים בשדה השליחות' ח"א עמ' קג. וע"ע.

טוב אומרים הקהל 'ריבוננו של עולם... - בשעה שהכוהנים מנגנים דווקא, אבל כשהכוהנים אומרים את התיבות, צריך לשמוע. כשמנגנים הכוהנים לפני התיבה 'וישם', אומר הקהל 'ריבוננו של עולם... הצדיק'. כשמנגנים לפני תיבת 'לך' - 'ואם... אלישע'. כשמנגנים לפני תיבת 'שלום' - 'וכשם... לטובה'. וכשהכוהנים אומרים תיבת 'שלום', מסיימים 'ותשמרני ותחנני ותרצני'.
 "אדיר במרום... - אומרים אחר עניית אמן, כשעדיין הטלית על הפנים.

קידוש:

"אתקינו" דיום-טוב, "אלה מועדי", וברכות 'בורא פרי הגפן' ו'לישב בסוכה'. המסובים מברכים 'לישב בסוכה' אחרי ברכת 'המוציא'.

מבצע לולב:

הרבי הנהיג אשר בימי חג הסוכות יוצאים עם הד' מינים לרחוב וכיוצא בזה, מקומות שם נמצאים בני וכנות ישראל לזכותם במצווה זו. גם במבצע לולב משתדלים שייטלוהו בסוכה. [וכן לכבדם במיני-מזונות, ולברך עמהם "לישב בסוכה"].
 ידועה הנהגת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, אשר הד' מינים שהוא מברך עליהם הוא מוסרם כדי שהקהל יוכל לברך עליהם. "מסופר על אחד הרה"צ (כמדומה מפולין) שהתנהג כן בקביעות, וכששאלוהו: והרי עלידי המשמוש נוגעים בהעניין ד'הדר'? ענה, שאין לך 'הדר' [יותר] מזה, שכמה וכמה מבני-ישראל יקיימו בו מצווה נעלית זו!".

יום שישי,

ט"ז בתשרי, א' דחול-המועד¹¹⁵

115 (113) לבני חו"ל: ערבית דיו"ט. הדלקת הנרות: שלי-יום טוב,

לזכות
 אנשי החסד הדגולים
 הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
 ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
 בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש